

Varhaiskasvatuspalveluiden uudet linjaukset Jyväskylässä - vanhempien näkökulma

Lotta Markkanen ja Sinikka Määttä

Opinnäytetyö

Toukokuu 2017

Sosiaali-, terveys-, liikunta-ala

Sosionomi (YAMK) sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä(t) Markkanen, Lotta Määttä, Sinikka	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Toukokuu 2017
	Sivumäärä	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Opinnäytetyön nimi Varhaiskasvatuspalveluiden uudet linjaukset Jyväskylässä - asiakkaiden näkökulma		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma, YAMK		
Työn ohjaaja(t) Timo Hintikka, Johanna Moilanen		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupunki		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Suomessa ja maailmanlaajuisestikin varhaiskasvatus on ollut viime vuosikymmenen ajan poliittisen mielenkiinnon, keskustelun sekä kehittämisen kohteena. Suomessa päivähoitolaki muuttui varhaiskasvatuslaiksi 1.8.2015 ja viimeisimmät säännökset lakiin tulivat voimaan 1.8.2016. Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalvelut tarkensivat linjauksiaan uuden lain myötä.</p> <p>Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää vanhempien kokemuksia Jyväskylän kaupungin käyttöön ottamista uusista linjauksista koskien subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta ja viisiportaista hoitoaika- ja maksujärjestelmää sekä miten asiakkaat ovat kokeneet osallisuuden toteutuneen lapsen varhaiskasvatusyksikössä uusien linjausten myötä.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui uuden varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistamisesta ja lain merkittävimmistä muutoksista, Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksesta sekä osallisuudesta.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koottiin kyselylomakkeella kaikilta Jyväskylän kaupungin julkisilta ja yksityisiltä varhaiskasvatuspalveluita käyttäviltä vanhemmilta. Aineisto analysoitiin määrällisiä menetelmiä käyttäen sekä luokittelemalla.</p> <p>Vanhempien kokemukset subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisesta koettiin pääsääntöisesti hyvänä linjauksena. Rajaamisella oli ollut merkitystä vanhempien perheiden hyvinvointiin ja arjen sujumiseen, huoleen lapsen hyvinvoinnista sekä itse työhön ja työn vastaanottamiseen. Hoitoaikaperusteinen maksujärjestelmä koettiin hyvänä uudistuksena ja vanhempien mielestä perheen tarve päivähoidon käytölle ja siitä maksettava määrä kohtasivat paremmin. Osallisuuden koettiin toteutuneen hyvin Jyväskylän varhaiskasvatuksessa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhaiskasvatus, varhaiskasvatuslaki, osallisuus		
Muut tiedot		

Author(s) Markkanen Lotta Määttä Sinikka	Type of publication Master's thesis	Date May 2017
		Language of publication: Finnish
	Number of pages	Permission for web publication: x
Title of publication Title New guidelines for early childhood education services in Jyväskylä - customers' perspective		
Degree programme		
Supervisor(s) Hintikka Timo, Moilanen Johanna		
Assigned by		
<p>In Finland and globally, early childhood education has been a subject of political interest and debate over the last decade. Organizations and communities such as the World Bank, the OECD, the UN and the EU, as well as the governments of different countries have also raised the importance of developing early childhood education. In Finland, the daycare law became an early childhood care law on 1 August 2015 and the latest provisions entered into force on 1 August 2016. The early childhood education services of the City of Jyväskylä refined their policies with the new law.</p> <p>The purpose of our research was to find out the parents' experiences of the introduction of the city of Jyväskylä regarding the new guidelines for subjective early childhood education and five-time care and payment system and how customers have experienced inclusion in a child's early childhood education unit with new orientations.</p> <p>The theoretical framework of the thesis was the reform of the new legislation on early childhood education and the major changes in the law, the early childhood education plan and the early education of the city of Jyväskylä. The theory was collected from research topics and consisted of professional literature, research and online material.</p> <p>The survey material was collected by questionnaire from all municipal and private customers in the City of Jyväskylä. The material was analyzed using quantitative methods and by classifying. Parents' experiences of defining subjective early childhood education were generally considered as a good guideline. Crossing had had a bearing on the well-being of the child, and the work itself and the reception of work. The treatment-based payment system was seen as a good reform, and parents thought that the need for the day care and the amount paid for the day were better met. Participation was felt to have been well in Jyväskylä's early childhood education.</p>		
Keywords/tags (subjects) early childhood, early childhood law, participation		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Varhaiskasvatuslain uudistaminen	5
	2.1 Uuden varhaiskasvatuslain merkittävimmät muutokset.....	6
	2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma	9
3	Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatus.....	11
	3.1 Jyväskylän kaupungin julkinen - ja yksityinen varhaiskasvatus	12
	3.2 Varhaiskasvatuspalveluiden uudet linjaukset Jyväskylässä 1.8.2016.....	17
4	Osallisuus	19
	4.1 Osallisuus osana varhaiskasvatusta	20
	4.2 Osallisuus Jyväskylän varhaiskasvatuksessa	23
5	Tutkimuksen toteuttaminen	24
	5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat	25
	5.2 Aineistonkeruumenetelmä	26
	5.3 Aineiston analyysi	30
	5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	32
6	Tutkimuksen tulokset	34
	6.1 Taustatiedot	34
	6.2 Subjektiiivinen varhaiskasvatusoikeus.....	37
	6.3 Hoitoaikaperusteinen asiakasmaksujärjestelmä	45
	6.4 Osallisuus	48
7	Johtopäätökset ja pohdinta	50
	7.1 Subjektiiivinen varhaiskasvatusoikeus.....	51
	7.2 Hoitoaikaperusteinen asiakasmaksujärjestelmä	56
	7.3 Osallisuus	58
	7.4 Tutkimusprosessin pohdintaa.....	61

Lähteet	63
----------------------	-----------

Liitteet	68
-----------------------	-----------

Kuviot

Kuvio 1. Vastaajat elämäntilanteen ja iän mukaan	35
Kuvio 2. Hoitopaikan järjestyminen	36
Kuvio 3. Subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta saatu tieto	38
Kuvio 4. Hoitopäivistä sopiminen.....	39
Kuvio 5. Hoitoajoista sopiminen	40
Kuvio 6. Aamu-ja iltapäivähoidon valinnan mahdollisuus	40
Kuvio 7. Vanhempien kokemukset varhaiskasvatuksen laadusta aamu- ja iltapäivisin	42
Kuvio 8. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen merkitys perheen arkeen	42
Kuvio 9. Hoitoaikaperusteinen asiakasmaksujärjestelmä.....	46

1 Johdanto

Suomessa ja maailmanlaajuisestikin varhaiskasvatus nähdään tänä päivänä tärkeänä yhteiskunnallisena asiana sekä kehittämisen kohteena josta on paljon keskusteltua mediassa. Yhdistyneet Kansakunnat, Euroopan Unioni, Maailmanpankki ja OECD ovat tuoneet esille varhaiskasvatuksen kehittämisen tärkeyden. Laadukkaan varhaiskasvatuksen myönteinen vaikutus yksilölle kuin yhteiskunnallekin nähdään merkityksellisenä. (Karila, 2016, 6.)

Suomessa 2000- luvulla varhaiskasvatuksessa on kiinnitetty huomiota hallinnollisiin, rakenteellisiin ja sisällöllisiin asioihin. Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2002 laatimat varhaiskasvatuksen linjaukset ovat luoneet pohjan kehittämistoiminnalle ja toimintaa on lisäksi konkretisoinut Stakesin 2005 tekemä valtakunnallinen varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet -asiakirja. Vuodesta 2013 lasten päivähoidon ja varhaiskasvatuksen hallinto ja ohjaus sekä lainvalmistelu kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle. 1.8.2015 alkaen opetushallituksesta tuli varhaiskasvatuksen asiantuntijavirasto ja samalla varhaiskasvatuksesta tuli kiinteämpi osa suomalaisesta kasvatusta ja koulujärjestelmää. Varhaiskasvatuslain säädäntöä uudistettiin vaiheittain ja uudistuksen ensimmäinen vaihe tuli käytäntöön 1.8.2015 ja viimeisin säännös 1.8.2016. Lasten päivähoidosta annetun lain nimi muuttui varhaiskasvatuslaiksi. Varhaiskasvatus määriteltiin ensimmäistä kertaa lain tasolle ja sille asetettiin kattavat tavoitteet. Muutoksen myötä opetushallituksessa käynnistyi valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden valmistelu, jonka tulisi astua voimaan 1.8.2017. (Karila, 2016,6.)

Opetushallituksen antama uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 julkaistiin 18.10.2016 ja se on varhaiskasvatuslakiin perustuva valtakunnallinen määräys. Varhaiskasvatussuunnitelmasta tulee ensimmäistä kertaa kansallinen normi ja on ohjausvaikutukseltaan aiempaa suurempi, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan laaditaan sekä paikalliset, että lasten varhaiskasvatussuunnitelmat.

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalvelut tarkensivat linjauksiaan uuden lain myötä. Sivistyslautakunta linjasi 24.2.2016 subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta siten, että lapset joiden vanhemmat eivät ole töissä tai opiskelemassa eikä perheen lapsilla ole näin oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, saavat varhaiskasvatusta vähintään 4 -6 tuntia päivässä tai 84- 126 tuntia kuukaudessa joko aamu- tai iltapäivisin. Sivistyslautakunta linjasi lisäksi, että palvelusetelin kattohintaa korotetaan 10 eurolla sekä hoitoaikaperusteinen maksujärjestelmä otetaan käyttöön ja asiakasmaksua kunnallisiin ja yksityisiin varhaiskasvatuspalveluihin korotettiin 5 %:lla niin, että korkein maksuluokka nousee 283 eurosta 297 euroon. Linjaukset astuivat voimaan 1.8.2016 alkaen.(Jyväskylän kaupunki, sivistyslautakunta, 2016.)

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksen asiakasperheille uudet linjaukset merkitsevät monia muutoksia. Etenkin varhaiskasvatuksen rajaaminen puhuttaa paljon. Vanhemmat saattavat kokea, että kotona olevien vanhempien lapset ovat eriarvoisessa asemassa. Ylen uutisissa 9.12.2015 lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila ilmaisi mielipiteensä uusista varhaiskasvatuksen linjauksista. Hänen mielestään lapset eriarvoistuvat Suomessa nyt asuinpaikkakunnan perusteella. Uusi varhaiskasvatuslaki antaa kunnille laajemman oikeuden varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja sitä koskevien asioiden päättämiseen. Perhetausta ei saisi vaikuttaa siihen mitä palveluja lapsi on oikeutettu saamaan (Ylen verkkouutiset, 9.3.2016, Tuomas Kurttila)

Opinnäytetyön aihevalinnan perustelu ja lähtökohta on uuden varhaiskasvatuslain voimaan astuminen 1.8.2016. Uusi laki toi muutoksia varhaiskasvatuspalvelujen järjestämiseen ja antoi kunnille laajemmat mahdollisuudet varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen, yhteiskunnan muutoksiin ja uusiin suuntauksiin vastaava. Varhaiskasvatus on ollut paljon esillä viime vuosien aikana ja siitä on tehty paljon tutkimuksia. Tutkimustulokset antavat toimeksiantajallamme selkeän kuvan siitä miten uudistukset on otettu Jyväskylässä vastaan, ja miten ne käytännössä toimivat. Tuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää Jyväskylän varhaiskasvatuksen palveluita kehitettäessä.

Tutkimuksemme tarkoituksena on tuoda esille vanhempien kokemuksia Jyväskylän kaupungin käyttöön ottamista uusista linjauksista.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalveluja käyttävien vanhempien kokemuksia 1.8.2016 voimaan tulleista uusista linjauksista koskien subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta ja viisiportaista hoitoaika- ja maksujärjestelmää sekä miten vanhemmat ovat kokeneet osallisuuden toteutuneen lapsen varhaiskasvatusyksikössä uusien linjausten myötä. Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Jyväskylän kaupunki.

2 Varhaiskasvatuslain uudistaminen

Uusi varhaiskasvatuslaki ei syntynyt vauhdilla ja tasatahtiin vaan verkkaisesti ja eritahtisesti. Hallitusohjelmaan vuonna 2011 on kirjattu, että laadukas ja saavutettavissa oleva varhaiskasvatus taataan kaikille ikäluokille. Lainsäädännön uudistamisesta oli julkaistu ehdotus jo kahta vuotta aiemmin. Vuonna 2012 opetusministeri Jukka Gustafsson asetti työryhmän valmistelemaan esityksen varhaiskasvatusta koskeviksi säädöksiksi helmikuun 2014 loppuun mennessä. Varhaiskasvatuslain etenemisen vaikutti toimeksiannon epämääräisyys, osa linjasi varhaiskasvatuspolitiikkaa, osa katsoi tehtäväkseen edetä kohti varhaiskasvatuslakia tai valmistella esitystä varhaiskasvatusta koskeviksi pykäliksi. Lain valmistelun etenemistä hidastivat eriävät mielipiteet asiasta. (Mahkonen 2016, 10.)

Varhaiskasvatuksen uudistus hanke eteni vuonna 2014 ja alettiin puhua vuoden 1973 päivähoitolain – asetuksen korvaamisesta uudella lailla ja säädöksellä, uudistuksen ensimmäisestä vaiheesta. Toteutus tapahtui muuttamalla päivähoitolain nimike varhaiskasvatuslaiksi. Uusitut säännökset tulivat voimaan 1.8.2015. Elokuun lopussa 2015 hallitus päätti toteuttaa rajauksia niin sanottuihin subjektiivisiin oikeuksiin päivähoidossa ja muuttaa päivähoitoasetuksessa olevaa henkilömitoitusta kolme vuotta täyttäneiden lasten osalta. (Mahkonen 2016, 10 - 11.)

2.1 Uuden varhaiskasvatuslain merkittävimmät muutokset

Lasten päivähoidosta annetun lain nimi muuttui varhaiskasvatuslaiksi ja tämän myötä varhaiskasvatus määriteltiin ensimmäistä kertaa lain tasolle ja sille asetettiin kattavat tavoitteet. Varhaiskasvatus korvaa käsitteenä lasten päivähoidon. Subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen on ensisijaisesti lapselle kuuluva oikeus ja varhaiskasvatuksen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen on perustuttava pedagogisesti suunniteltuun ja tavoitteelliseen toimintaan. Uudessa laissa korostetaan lapsen etua toiminnan järjestämisessä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Ensimmäisen vaiheen säännöksissä tuodaan lisäksi esille, että lasten ja vanhempien osallisuutta ja vaikuttamista vahvistetaan. Varhaiskasvatuksen vanhemmille tulee antaa mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsen varhaiskasvatusta suunnitellessa, toteutettaessa ja arvioidessa on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Varhaiskasvatusta järjestäessä tulee kunnassa toimia yhteistyössä eri toimijoiden ja tahojen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Uudessa varhaiskasvatuslaissa säädetään lisäksi varhaiskasvatusympäristöstä. Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen sekä turvallinen lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Lisäksi laissa määriteltiin, että kaikille päiväkodissa tai perhepäivähoidossa oleville lapsille on tehtävä uuden varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatuksen ryhmiä suunnitellessa tulee ottaa huomioon, että kolmea kasvatusvastuullista henkilöä kohden saa olla vain sitä vastaava määrä lapsia. Varhaiskasvatustiloja ja -käyttöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon, että niiden noudatettava varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita. Päiväkodissa yli kolme- vuotiaiden kokopäiväisen palvelun osalta kahdeksaa lasta kohden tarvitaan yksi hoito- kasvatushenkilö. Säännös ei estä eri-ikäisten lasten ryhmien perustamista eikä toiminnallisia pienryhmiä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on arvioitava antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuolisen toimintansa arviointiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

1.8.2015 voimaan tulleen varhaiskasvatuslakiin tuli lainsäädäntöuudistuksia, jotka tulivat voimaan elokuussa 2016. Subjektiivinen varhaiskasvatus oikeus uudistui ja lain myötä vanhempien ollessa töissä tai opiskelemassa on lapsella oikeus kokopäiväiseen

varhaiskasvatukseen. Vanhemman ollessa kotona, on lapsella oikeus enintään puoli-päiväiseen hoitopaikkaan ja saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Lapsen varhaiskasvatus voidaan toteuttaa osapäiväisesti tai osa aikaisesti. Päivähoito-oikeutta ei rajata, mikäli lapsen kehitys ja tuen tarve tai perheen olosuhteet vaativat lapsen kokoaikaista päivähoitoa. Lisäksi säädettiin, että jokaiselle lapselle tulee tehdä varhaiskasvatussuunnitelma ja varhaiskasvatuksen pääpaino siirretään pedagogiikalle ja varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää. Lisäksi säädettiin asiakasmaksujen korotuksista. (Varhaiskasvatuslaki 29.12.2016/1504, 13 §)

Nykyisen hallituksen ratkaisut poikkeavat aiemmista linjauksista varhaiskasvatustalitiikasta. Varhaiskasvatuksen merkittävimmät muutokset ovat olleet lasten ja kasvat-tajien suhdeluvun muuttaminen yli kolmivuotiaiden lasten osalta, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen, sekä korotukset asiakasmaksuissa. (Karila, 2016, 30.)

Suomen varhaiskasvatuksen vahvuus on ollut kaikille yhdenmukaiset palvelut. Subjektiivisen oikeuden on nähty takaavan jokaiselle lapselle oikeuden varhaiskasvatukseen, mikä turvaa lasten välistä tasa-arvoa. Suomen varhaiskasvatustalitiikka poikkeaa kehittämisenä-kökulmasta katsottuna oleellisesti muista Pohjoismaista. Esimerkiksi Tukholman kaupun-ginvaltuusto päätti laajentaa 12.12.2016 varhaiskasvatusoikeutta. Laajennus koski lapsia, joilla vanhempi kotona vauvan kanssa. Aiemmin heillä oli oikeus vain osa-aikaiseen hoi-toon, mutta uuden päätöksen myötä kaikilla on automaattisesti oikeus kokoaikaiseen hoi-toon. Tukholman kaupunki halusi taata kaikilla samat oikeudet laadukkaaseen varhaiskas-vatukseen (Stockholm stan. Förskolan.2017) Suomessa lainsäädäntöön kirjatut varhaiskas-vatustavoitteet vastaavat yleismaailmallista varhaiskasvatuksen tulkintaa lasten oikeutena ja osana koulutus- ja kasvatustalitiikasta. Asetettujen tavoitteiden toteutuminen tuo haasteita palvelujen järjestäjille.

Mahdollinen uhka voi olla se, että perheiden asuessa alueilla missä työllistyminen on haasteellista ja epävakaa voi myös perheen lasten varhaiskasvatuksen toteutumi-nen olla epävakaa. Näillä alueilla olevien perheiden lapset joutuvat useimmin lapsi-ryhmiin joiden koostumus vaihtelee kuin niiden perheiden lapset joiden vanhempien työmarkkina- alue on vakaa. Herättää kysymyksiä, kuinka laissa asetetut tavoitteet toteutuvat. Saavatko nämä lapset mahdollisuuden yhdenvertaiseen varhaiskasvatuk-seen ja pystytäänkö turvaamaan lasta kunnioittava toimintatapa sekä toteutuuko

mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lapsen arjessa varhaiskasvatuksessa. (Karila 2016, 31- 42.)

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen on oltava tavoitteellista ja sen tulee perustua pedagogiseen suunniteltuun. Uudessa varhaiskasvatuslaissa on erikseen mainittu pedagogiikka, tätä asiaa päivähoitolaissa ei lainkaan huomioitu. Lain lähtökohtana ovat lapsen oikeudet. Varhaiskasvatuksen tavoitteita tarkastellaan erityisesti lapsen näkökulmasta. Painopisteenä on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatuslaki, 2 a §:ssä tuodaan esille, että varhaiskasvatuksen tulee edistää kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia ottamalla huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Varhaiskasvatuksella edistetään ja mahdollistetaan lapsen myönteiset oppimiskokemukset, elinikäisen oppimisen ja tasa-arvon toteutumista. Lapsen yksilölliset tuen tarpeet tulee tunnistaa sekä järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä Tuki annetaan tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen tulee tarjota monipuolista pedagogista toimintaa liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön liittyen. Laissa määritellään myös varhaiskasvatusympäristöä jonka tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. Toiminnan varhaiskasvatuksessa tulee olla lasta kunnioittavaa ja vuorovaikutussuhteiden mahdollisen pysyvää niin lasten kuin varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen mahdollisuudet annetaan koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen tulee turvata. Varhaiskasvatuksen tulee tarjota yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille lapsille varhaiskasvatuspalveluun sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa ja edistää lapsen ymmärrystä kunnioitusta yleistä kulttuuriperinnettä kohtaan sekä toisten ihmisten kielellistä, kulttuurista uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. (Karila 2016, 29- 30.)

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen liittyvä näkökulma juontaa inhimillisen pääoman merkitykseen yhteiskunnan kehittämisessä. Lapsen osallistuminen laadukkaaseen varhaiskasvatukseen nähdään kasvattavan lapsen kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja ja niillä on lapsuusaikaa kauaskantoisemmat vaikutukset. Varhaiskasvatuksessa hankituilla taidoilla on merkitystä erilaisista taustoista tulevien lasten mahdollisuuksia tasaavasti ja siten osaltaan vähentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Varhaislapsuudessa saadut taidot luovat perustan myöhemmälle oppimiselle ja onnistumiselle elämässä joka lisää yhteiskunnan menestystä. (Karila 2016, 18.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Opetushallituksen 18.10.2016 antama uusi varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet on varhaiskasvatukseen perustuva valtakunnallinen määräys ja sen mukaan laaditaan sekä paikalliset, että lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelmasta tulee ensimmäistä kertaa kansallinen normi, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatuksen perusteiden uudistamisen lähtökohtana on ollut lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016,8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ohjaa varhaiskasvatusturvalaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja se nähdään tärkeänä vaiheena lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta. Hyvin toteutettu varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016,8.)

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden määräyksessä ja ohjeessa tuodaan esille selkeästi mikä on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävä ja velvoittavuus:

”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeinen tehtävä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016,8.)

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat 1.8.2017 mennessä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisvelvoite koskee myös muuta kunnan hankkimaa varhaiskasvatusta sekä kunnan valvomaa yksityistä päiväkotitoimintaa tai

yksityistä perhepäivähoitoa. Laaditut paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9.)

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä kunnassa. Suunnitelmassa tulee näkyä paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyöntulokset. Paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ei voi jättää pois mitään lain, asetuksen tai valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. Laadinnassa tulee ottaa huomioon varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset, esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, mahdollinen perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, lastensuojelun mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja kotoutumissuunnitelma. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä paikallisen opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa ja lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille ja lapsille tulee antaa mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9 - 10.)

”Varhaiskasvatuslaki (8.5.2015/580, 7b §) määrittelee, että lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa on lapsen mielipide ja toivomukset selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajille on toimintayksikössä järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.”

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain mukaan oikeus saada hoidossa suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta. Tähän tavoitteeseen päästäkseen jokaiselle hoidon aloitettuaan lapselle on laadittava yhteistyössä vanhempien kanssa varhaiskasvatussuunnitelma ja suunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle. Suunnitelmaa

tehtäessä on huomioitava lapsen mielipide ja toiveet selvitettävä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta nousevat tavoitteet on otettava huomioon varhaiskasvatusryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristön kehittämisessä. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen kehitystä oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet. Suunnitelman tulee sisältää lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet, lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteuttamisen arviointi. Suunnitelman tulee sisältää lisäksi lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki, mahdollinen lääkehoitosuunnitelma, lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat, suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat sekä tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10- 11.)

3 Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatus

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalveluita ohjaa visio: ”Arjenlähtöistä osallisuutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi.” Vuonna 2014 päivitettyssä kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esille, että varhaiskasvatuspalveluiden tehtävänä on järjestää lapsiperheille laadukkaita ja monipuolisia varhaiskasvatuspalveluita, joilla huolehditaan lasten hyvinvoinnista. Yhteistyötä tehdään muiden toimijoiden kanssa. Jyväskylän kaupungin halu on olla innovatiivinen edelläkävijä varhaiskasvatuksen sisällön ja palveluiden tuottamisen kehittämisessä. Tavoitteena on, että sisällön ja palvelujen kehittäminen vastaisi lasten ja perheiden tarpeisiin, ja samalla myös yhteiskunnallisiin muutoksiin. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 4.)

Jyväskylän kaupungin päivähoidon ja varhaiskasvatuksen tulee olla lapsen ja perheen hyvinvointia edistävää ja rakentua kasvatuskumppanuudelle. Kuntalaisille pyritään tarjoamaan yhdenvertaisesti palveleva monitoimijainen palvelurakenne ja kestävän kehityksen periaatteet ovat osa toimivaa varhaiskasvatusta. Arjenlähtöistä osallisuutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi vision toteutumiseen pyritään taloudellisella ajattelulla ja vastuullisuudella sekä osallisuuteen perustuvalla, luovalla, suvaitsevaisella organisaatio-kulttuurilla ja toimivalla johtamisella.” Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu Lapsen oikeuksien sopimukseen ja keskeisiin

kansallisiin säädöksiin sekä ohjaaviin asiakirjoihin.” (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 4.)

3.1 Jyväskylän kaupungin julkinen - ja yksityinen varhaiskasvatus

Hallinnollisesti Jyväskylän varhaiskasvatuspalvelut sijoittuvat kasvun ja oppimisen palveluihin. Varhaiskasvatusta järjestetään julkisissa ja yksityisissä päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa. Ruotsinkielisille lapsille järjestetään tarvittaessa varhaiskasvatusta ja esiopetusta omalla äidinkielellä. Jyväskylän varhaiskasvatuksen palveluohjausyksikössä on kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden palveluohjaus ja lisäksi yksityisen päivähoidon palvelusetelin sekä palvelurahan myöntäminen, maksaminen ja yksityisen päivähoidon valvonta. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 5-6.)

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa noudatetaan yhteisesti linjattuja varhaiskasvatuksen periaatteita. Periaatteet sisältävät myös linjauksen erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksesta. Toimintayksiköiden varhaiskasvatuksesta vastaavat päiväkodinjohtajat. Päiväkotiryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten ikä, sisarusuhteet, kehitykselliset tarpeet ja päiväkodin tilat. Varhaiskasvatusasetus määrittää henkilökunnan koulutuksen ja määrän suhteessa lasten määrään. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 6.)

Jyväskylän kaupungissa perhepäivähoitoa järjestetään hoitajan omassa kodissa. Perhepäivähoitajalla voi olla hoidossa enintään neljä kokopäiväistä lasta ja yksi esiopetusikäinen lapsi. Perhepäivähoito on suositeltava hoitomuoto erityisesti alle 3-vuotiaille lapsille ryhmäkoon pienuuden vuoksi ja siksi, että hoitajalla on mahdollisuus tarjota rauhallinen, levollinen hoitopaikka pienelle lapselle. Pienessä ja turvallisessa hoitoryhmässä lapsi saa yksilöllistä hoitoa ja kasvatusta. Ryhmäperhepäivähoidossa kaksi perhepäivähoitajaa hoitaa lapsia toisen perhepäivähoitajan omassa kodissa. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 6.)

Vuorohoito tarkoittaa arkiaamuisin ja -iltais, viikonloppuisin tai ympärivuorokautisesti järjestettävää hoitoa. Aamu- ja iltahoitoa on tarjolla muutamissa päiväkodeissa

eripuolella Jyväskylän kaupunkia. Ympäri vuorokautista hoitoa tarjotaan Tapiolan päiväkodissa. Jyväskylän kaupunki tarjoaa myös asiakkaille avoimia varhaiskasvatuspalveluja - kerhoja, perhekerhoja ja perhekahviloita, jotka kokoontuvat perhepuistoissa tai päiväkotien yhteydessä. Lasten kerhot ovat tarkoitettu 2-6-vuotiaille lapsille. Kerhoryhmät kokoontuvat 1-2 kertaa viikossa. Perhekerhot ovat avoimia kaikille ja ne tarjoavat perheen lapselle kokemusta lapsiryhmästä vanhemman kanssa ja vanhemmille samalla vertaistukea. (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2014,7.)

Riitakorpi, Alila ja Kahiluoto (2017,9) tuovat esille opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa, varhaiskasvatuksen yksityiset palvelut, että varhaiskasvatus on merkittävä julkinen palvelu lapsiperheille. Kunnallisen varhaiskasvatuksen ja yksityisen hoidon piirissä oli yhteensä 230 136 lasta vuonna 2015. Näistä lapsista yksityisen hoidon tuella hoidettiin 17 234 lasta.

Pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa kuten suomessa varhaiskasvatuspalvelut ovat olleet perinteisesti julkisen sektorin järjestämää. Palvelut on rahoitettu julkisin varoin ja tuotettu osana kuntien palvelujärjestelmää. Yksityinen palveluntuotanto on ollut vähäistä ja pääsääntöisesti pienten paikallisten palvelutuottajien sekä kolmannen sektorin toimijoiden varassa. Viime vuosina yksityinen varhaiskasvatus on kuitenkin kasvanut ja palveluntuottajien kirjo on laajentunut. Lisääntyneen yksityisen tarjonnan taustalla on subjektiivinen päivähoito-oikeus, tulosidonnaiset asiakasmaksut sekä aiempia haastamaan noussut arvomaailmaan pohjautuva keskustelu vanhempien valinnan vapauden arvostamisessa, kilpailun korostamisessa ja julkistalouden tehostamisen pyrkimyksessä. Kunnilla on varhaiskasvatuspalvelun toteutustavan vapaus. Muuttoliike, väestö- ja elinkeinorakenteen muutokset sekä julkistalouden niukkuus sekä vapaus valita toteutustapa ovat saaneet kunnat yksityistämään varhaiskasvatuspalvelunsa. (Ruutiainen 2016.)

”Jyväskylän kaupungin yksityinen päivähoito on osa kaupungin tukemaa ja valvomaa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa noudatetaan valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, säädöksiä ja asiakirjoja. Aluehallintovirasto valvoo ja ohjaa kuntien ja yksityisten palveluntuottajien varhaiskasvatustoimintaa.” Jyväskylässä yksityinen varhaiskasvatuksen ohjaus, koordinointi

ja valvonta on keskitetty palveluohjausyksikköön. (Jyväskylän kaupunki 2017,päivähoito ja esiopetus.)

Jyväskylän kaupungissa oli marraskuussa 2016 1726 lasta yksityisessä hoidossa. Yksityisissä päiväkodeissa oli 1179 lasta, yksityisessä perhepäivähoidossa 351 lasta ja yksityisissä ryhmäperhepäiväkodeissa 36 lasta. Yksityisillä päiväkodeilla on laaja tarjonta erilaisin painotuksin (mm. luonto, liikunta, kieli, taide) ja kaupungista löytyy myös mm. Steiner-, ja Montessori-, pedagogiset päiväkodit. (Sosiaaliefifica tietojärjestelmä. 2017.)

Yksityinen perhepäivähoito on Jyväskylässä toimivaa, ja sen etuna kunnalliseen perhepäivähoitoon on joustavammat hoitoajat. Kunnallisen puolen hoitajilla lastenkin hoitoaika määrittää työaikalaki, kun taas yksityiset hoitajat sitoutuvat noudattamaan palvelusetelin perusteita ja ehtoja. Tämä mahdollistaa helpommin esimerkiksi mahdollisen iltahoidon.(Sosiaaliefifica tietojärjestelmä 2017.)

Jyväskylässä päivähoitopaikkaa voi hakea sähköisen asioinnin kautta varhaiskasvatuksen verkkosivuilta. Lakisääteisesti paikkaa on haettava neljä kuukautta ennen hoidon tarpeen alkamista. Äkillisissä työllistymisissä tai opiskelujen alkamisissa on kunnalla velvoite järjestää hoitopaikka kahden viikon sisällä. Lapsella voi olla vain yksi hoitopaikka Jyväskylässä. Kaikilla lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen vanhempainrahakauden päättymisestä oppivelvollisuuden alkamiseen asti. Kaupungin päiväkotiverkko on laaja, ja lisäksi löytyy useita vuoropäiväkoteja. Myös kunnallisia perhepäivähoitajia on kattavasti ympäri kaupunkia. Kunnallisen puolen varhaiskasvatuksessa on käytössä palvelutakuu. Se mahdollistaa perheille hoitosuhteen keskeyttämisen kun vanhempi/ vanhemmat jää kotiin. Palvelutakuu oikeuttaa lapselle paluun takaisin samaan päiväkotiin, mikäli päivähoidon tarve keskeytyy vähintään neljäksi kuukaudeksi. Palvelutakuun edellytyksenä on, että hoito on ennen keskeytystä jatkunut keskeytyksettä vähintään kolme kuukautta. (Jyväskylän kaupunki 2017,päivähoito ja esiopetus.)

Jyväskylän kaupungissa on käytössä seutusopimus. Seutusopimus on solmittu Jyväskylän lisäksi Hankasalmen, Laukaan, Luhangan, Muuramen, Petäjäveden, Toivakan ja

Uuraisten kunnan kanssa. Jyväskyläläiset tai kaupunkiin muuttavat perheet voivat hakea päivähoitopaikkaa Jyväskylän lisäksi seutusopimukseen kuuluvista kunnista. (Jyväskylän kaupunki 2017, päivähoito ja esiopetus.)

”Palveluseteli on yksi tapa järjestää kunnan vastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveystalveluja. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009) säätelee palvelusetelin käyttöä. Palvelusetelilakia sovelletaan palvelusetelin käyttämiseen kuntien järjestämissä sosiaali- ja terveystalveluissa. Lakia sovelletaan näissä perusteissa ainoastaan yksityisten varhaiskasvustalvelujen hankkimiseksi. Tämän vuoksi lakia ei voi soveltaa julkisyhteisöjen tuottamien talvelujen hankkimiseen. Varhaiskasvatus siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen 1.1.2013, jolloin varhaiskasvatusta ei lueta sosiaalitalveluksi. Osa sosiaalihuollon lainsäädännöstä muun muassa Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä koskee kuitenkin edelleen varhaiskasvatusta.” (Jyväskylän kaupunki 2016. Sivistyksen toimiala. Varhaiskasvustalvelut.)

”Varhaiskasvustalvelain (1.8.2015 § 10) perusteella kunta voi järjestää lasten varhaiskasvatuksen alaan kuuluvat tehtävät antamalla palvelunkäyttäjälle sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/ 2009) mukaisen palvelusetelin. Hankittaessa talveluja yksityiseltä palveluntuottajalta kunnan on varmistuttava siitä, että hankittavat talvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Kunta on velvollinen suorittamaan yksityiselle palveluntuottajalle korvausta vain osoittamiensa henkilöiden käyttämistä lasten varhaiskasvatuksen talveluista ja palveluseteliä käytettäessä hyväksymälleen yksityiselle palveluntuottajalle enintään palvelusetelin arvoon saakka. Palvelusetelijärjestelmässä kunta ei tule sopimusosapuoleksi talvelusta sovittaessa, sillä kyseessä on kuluttajan asemassa olevan asiakkaan ja palveluntuottajan sopimus. Palveluseteli rinnastetaan varhaiskasvustalvelain 11a §:n mukaisen kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen, eikä lapselle voi saada samanaikaisesti lapsen kodinhoidontukea, yksityisen hoidon tukea tai kerhotoimintaa.” (Jyväskylän kaupunki 2016, päivähoito ja esiopetus. Päivähoidon talveluseteli- ja raha.)

Jyväskylän kaupungin sivistyslautakunta hyväksyi 27.4.2016 palvelusetelin perusteet. Palvelusetelin perusteet ovat menettelytapaohjeita varhaiskasvatuksen talveluseteli-

liin. Yksityisen varhaiskasvatuksen palveluseteli maksetaan päivähoitoon oikeudesta lapsesta, jota hoidetaan yksityisessä päiväkodissa, ryhmäperhepäiväkodissa tai perhepäivähoidossa hoitajan kotona. Jyväskylän kaupungissa lapsella voi olla vain yksi päivähoitopaikka. Päivähoidon palveluseteli on lapsikohtainen ja samanaikaisesti lapsen hoidon järjestämiseen ei voida saada yksityisen hoidon tukea eikä kotihoiton-tukea. Päätöksen oikeudesta palveluseteliin tekee palvelunohjausyksikkö. (Jyväskylän kaupunki 2016,päivähoito ja esiopetus. Päivähoidon palveluseteli ja raha.)

”Palveluseteli voidaan myöntää Jyväskylän kaupungin asukkaalle, jolla olisi oikeus varhaiskasvatuspalveluun Jyväskylän kaupungin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Palveluseteliä hakevan tulee olla kirjoilla Jyväskylän kaupungissa tai lapsella on oltava vähintään tilapäinen osoite Jyväskylän kaupungissa. Palveluseteli voidaan myöntää varhaiskasvatuksen järjestämiseen yksityisessä päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai kerhossa, joka on hyväksytty Jyväskylän kaupungin palvelusetelipalvelun tuottajaksi. Palveluseteli voidaan myöntää vain varhaiskasvatusoikeuden piirissä olevien lasten varhaiskasvatuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen. Lapsella on oikeus kokopäiväiseen palveluseteliin, jos lapsen vanhemmat työskentelevät kokoaikaisesti, opiskelevat tai toimivat yrittäjinä tai ovat omassa työssään päätoimisesti. Tämä oikeus säilyy vanhemman työn tai opiskelun päättyttyä kahden kuukauden ajan.” (Jyväskylän kaupunki 2016,päivähoito ja esiopetus. Päivähoidon palveluseteli ja raha.)

Määräaikaisesti myönnetyn palvelusetelin päättyttyä perheen on tehtävä uusi palveluhakemus. Jos lapsen vanhempi tai muu huoltaja jää kotiin hoitamaan perheessä asuvaa muuta lasta tai jää eläkkeelle, oikeus kokopäiväiseen palveluseteliin päättyy heti. Muussa tapauksessa lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen palveluseteliin 1-84 tuntia kuukaudessa (= subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus). Oikeus on voimassa koko toimintavuoden ajan. Perhe voi valita, onko lapsi paikalla 4 tuntia päivittäin tai osaviikkoisesti 84 tuntia kuukaudessa. Palvelutuottaja määrittää viikonpäivät ja kellonajat, joihin perheen tulee sitoutua toimintavuoden ajaksi. Lapset, joilla ei ole oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, voivat saada varhaiskasvatusta perusteluista syistä myös 4-6 tuntia päivässä tai 85 - 126 tuntia kuukaudessa. Lapsen oikeus palveluseteliin arvioidaan yksilöllisesti. Yli 127 tunnin palveluseteli voidaan myöntää

harkinnan mukaan, jos se on lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden takia lapsen edun mukaista.”(Jyväskylän kaupunki 2016,päivähoito ja esiopetus. Päivähoidon palveluseteli ja raha.)

3.2 Varhaiskasvatuspalveluiden uudet linjaukset Jyväskylässä 1.8.2016

Suomessa varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisvastuu on kunnilla, jotka ovat organisoineet varhaiskasvatuksen paikallisen ohjauksen ja hallinnon monin eri tavoin. Kunnat ovat voineet myös lainsäädäntöä noudattaen tuottaa muodoiltaan vaihtelevia varhaiskasvatuspalveluita. Viime aikoina on tullut esiin, että vaihtelu paikallisissa lastenhoidon politiikassa on kasvamassa. Tämä on ollut nähtävissä monissa kunnissa siten, että useat kunnat ovat tehneet poikkeavia linjauksia ja päätöksiä koskien subjektiivisen oikeuden rajaamista ja myös lasten suhdeluvun muutoksia.(Karila 2016, 6.)

Varhaiskasvatuslain (L 36/1973) mukaan subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen on 20 tuntia viikossa äitiys- ja vanhempainrahakauden jälkeen.” Varhaiskasvatusta on järjestettävä kokopäiväisesti, mikäli lapsen vanhemmat työskentelevät koko-aikaisesti, opiskelevat tai toimivat yrittäjinä tai omat omassa työssä päätoimisesti. Varhaiskasvatusta on järjestettävä kokopäiväisesti myös työn tai opiskelun päätyttyä kahden kuukauden ajan, paitsi jos lapsen vanhempi tai muu huoltaja jää kotiin hoitamaan perheessä asuvaa muuta lasta tai eläkkeelle. Lapsella on oikeus laajempaan varhaiskasvatukseen siinä laajuudessa kuin se on tarpeellista lapsen vanhemman tai muu huoltajan osa-aikaisen tai väliaikaisen työssäkäynnin, työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen, kuntoutuksen tai muun syyn vuoksi. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen oikeus samaan varhaiskasvatuspaikkaan säilyy päiväkodissa ja mahdollisuuksien mukaan perhepäivähoidossa, jos lapsen varhaiskasvatusaika muuttuu. Lapsen on mahdollisuus osallistua lapsen vanhempien tai muiden huoltajien päätöksen mukaisesti joko osapäiväiseen tai osaviikkoiseen varhaiskasvatukseen. Kunta puolestaan päättää lapsikohtaisesti määrääjäksi tarkemmat säännölliset varhaiskasvatuksen toiminta-ajat. ”

Subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen Jyväskylässä perustuu varhaiskasvatuslakiin, jonka mukaan lapsen oikeus samaan varhaiskasvatuspalveluun säilyy päiväkodissa ja mahdollisuuksien mukaan perhepäivähoidossa jos lapsen varhaiskasvatusaika

muuttuu. Lapsen on mahdollisuus osallistua lapsen vanhempien tai muiden huoltajien päätöksen mukaisesti joko osapäiväiseen tai osaviikkoiseen varhaiskasvatukseen. Kunta puolestaan päättää lapsikohtaisesti määrääjäksi tarkemmat säännölliset varhaiskasvatuksen toiminta-ajat. Jyväskylän kaupunginvaltuusto on 30.11.2015 päättänyt, että subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen rajataan. (Jyväskylän kaupunki. 2016. Sivistyslautakunta.)

Jyväskylän sivistyslautakunnan linjauksen mukaan lapsen tarve varhaiskasvatukseen arvioidaan yksilöllisesti. Lapset, joilla ei ole uuden lain myötä oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, saavat varhaiskasvatusta vähintään 4-6 tuntia päivässä tai 84 – 126 tuntia kuukaudessa. Osapäiväistä varhaiskasvatusta toteutetaan aamupäivällä klo 8 – 12 tai iltapäivällä klo 12 – 16. Osaviikkoinen varhaiskasvatus voi toteutua vuoroviikoin tai painottua alkuviikon tai loppuviikon päiviin. Asuinalueen palveluntarpeen mukaan voidaan päiväkoteihin perustaa osapäiväisiä lapsiryhmiä turvaamaan subjektiivisen oikeuden toteutuminen. Perheillä on mahdollisuus valita varhaiskasvatustalouden omaisena palveluna lasten kerhotoiminta, jolloin oikeus lasten kotihoitotukeen säilyy ko. laissa tarkemmin säädettävällä tavalla. Jyväskylässä lasten kerhotoimintaa ohjaavat lastentarhanopettaja ja/tai lastenhoitaja. (Jyväskylän kaupunki. 2016. Sivistyslautakunta.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstö sopii yhdessä huoltajien kanssa lapsen tarvitsemasta tuesta, tukitoimenpiteiden laajuudesta ja toimenpiteiden toteuttamiseen tarvittavista hoitoajoista. Lain mukaan perheillä on mahdollisuus valita hoitotunnit joko osapäiväisesti tai -viikkoisesti. Varhaiskasvatustaloudet määrittelevät kuitenkin aina, miten lapsen tarvitsemat hoitotunnit sijoittuvat viikonpäivien sisään. (Jyväskylän kaupunki 2016, päivähoito ja esiopetus. Kunnallinen päivähoito)

Jyväskylän kaupungin sivistyslautakunta linjasi lisäksi yksityisen varhaiskasvatustalouden palvelusetelin kattohintaa korotettavaksi 10 eurolla. Palvelusetelin indeksikortista oli toteutettu edellisen kerran 1.8.2014 ja sen mukaan Jyväskylän kaupungissa oli maksettu täysimääräistä yli 3- vuotiaan lapsen palveluseteliä päiväkotihoidossa 731 euroa kuukaudessa. Alle 3- vuotiaan palvelusetelin arvoa on tuettu kertoimella 1.6, jolloin täysimääräinen kattohinta on 1170 euroa kuukaudessa. Perhepäivähoidon palvelusetelin kattohinta on 708 euroa kuukaudessa. Lisäksi sivistyslautakunta linjasi

varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja 1.8.2016 lähtien siten, että hoitomaksuja korotettiin 5 % niin, että korkein maksuluokka nousee 283 eurosta 297 euron.

4 Osallisuus

Osallisuus kuvaa ihmisen ja yhteisöjen sekä ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Ihmisen hyvinvoinnin perusrakennusaineita on tunne kuulumisesta johonkin sekä kokemus omasta merkityksellisyydestä osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Ihminen on osallinen, kun hän on osa yhteisöä ja toimii sekä osallistuu yhteisön toimintaan sekä kokee olevansa osa yhteisöä toimisen synnyttämästä tunteesta johtuen. (Nivala & Ryyänen 2013,10 – 26.) Kukko- Särkelän ja Rouvinen- Wileniuksen mukaan (2014,9)

Osalliseksi itsensä kokeminen on monitasoinen ja monisyinen tuntemisen, kuulumisen ja tekemisen kokonaisuus. Kokemus tai tunne yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta, osallisuudesta on jokaisen ihmiselle yksilöllinen. Osallisuudessa keskeistä on luottamus, sitoutuminen ja kuulluksi tuleminen.

Yhteiskunnallisella tasolla osallisuudessa on kysymys osallistumisesta ja kiinnittymisestä eri yhteisöjen, kuten perheen, koulu- ja työyhteisön, kautta niihin yhteiskunnan toimintajärjestelmiin. Kiinnittyminen mahdollistaa ihmiselle tarpeiden tyydyttämisen, elämisen laadun, elämänhallinnan ja itsensä toteuttamisen tunteen yhteiskunnan jäsenenä. Yhteiskunnan tasolla osallisuudessa on keskeistä, että ihmisillä annetaan mahdollisuus osallistua päätöksentekoprosessiin. (Nivala & Ryyänen 2013,28)

Osallisuus on syrjäytymisen vastavoima. Osallisuus koostuu voimaantumisesta, identiteetistä ja elämänhallinta kokonaisuuksista. Olennaista on omakohtainen sitoutuminen, omaehtoinen toiminta ja vaikuttaminen elämää koskevien asioiden kulkuun sekä vastuun ottaminen seurauksista. Osallisuus ja osallistuminen ovat aina kytköksissä osallistujan ihmiskäsitykseen ja henkilökohtaiseen elämisenmalliin. (Kukko- Särkelä & Rouvinen-Wilenius 2014,9.)

Nivalan ja Ryyäsen (2013,28) mukaan osallisuus nähdään asiana johon ihminen voi luonnostaan kasvaa, mutta näin ei välttämättä tapahdu. Kaikki yhteisöt eivät tue osallisuuden vahvistumisen prosesseja ja varsinkin yhteiskunnallisella tasolla osallisuus voi jäädä kehittymättä erinäisistä syistä johtuen. Silloin tarvitaan pohdintaa,

kuinka osallisuutta voidaan tukea ja kehittää. Yksi tutkimuksemme tarkoitus on saada tietoa ovatko Jyväskylän varhaiskasvatuksen vanhemmat saaneet tuntea osallisuutta päivähoiton kehittämisessä ja perhettään ja lastaan koskevissa asioissa. Osallisuuden voidaan kiinnittää huomiota laeilla, asetuksilla ja hankkeilla, mutta oleellista on millaisia mukana olemisen ja mukaan kulumien kokemuksia saadaan (Nivala & Rynnänen 2013,35).

4.1 Osallisuus osana varhaiskasvatusta

Suomen perustuslain (731 /1999 1:2.2 §)mukaan yksilöllä on oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Lapsia on kohdeltava tasavertaisesti yksilöinä. Heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Perustuslaki 731/1999 2: 6.3 §). YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) viittaa myös samaan asiaan kuin Suomen perustuslaki. ”Lapsella oikeus tulla kuulluksi ja osallistua ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla itseään koskevista asioista päätettäessä sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksiään ja saada eri lähteistä sellaista tietoa, joka on tärkeää hänen kehitykselle ja hyvinvoinnilleen.” Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan myös lapsen oikeutta huolenpitoon ja suojeluun. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989.)

Turjan (2011,1.) mukaan lapsen näkökulman tavoittaminen ja osallisuus nähdään yhteiskunnassa vallitsevana arvona. Osallisuus ja osallistaminen ovat ajankohtaisia keskusteluaiheita ja niiden edistäminen on tavoitteena monissa hankkeissa projekteissa joka tulee lisäksi esille erilaisissa sopimusteksteissä ja opetussuunnitelmaohjauksissa. Uusi voimaan tullut varhaiskasvatuslaki (580/ 2015 2a:9) korostaa myös lasten mahdollisuutta osallisuuteen ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 24) mukaan aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle, joka edellyttää osallistujilta taitoa ja motivaatiota osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta vaikuttamismahdollisuuksiin.

Varhaiskasvatuslain 7 b.§: ssä säädetään seuraavaa osallisuuteen liittyen:

”Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteuttaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla.”(7b.1§)

”lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.” (7b.2§)

”Lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajilleen on toimintaympäristössä järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.” (7b.3§)

Varhaiskasvatuslakiin pohjautuvan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 30) mukaan varhaiskasvatuksen kaikessa toiminnassa tulee pyrkiä edistämään, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lasten, henkilöstön ja kasvattajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostavassa varhaiskasvatusympäristössä edellytetään osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Osallisuuden kautta kehittyy lasten ymmärrys yhteisöistä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista. Lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistaa lasten osallisuutta. Kasvattajien ja lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta.

Varhaiskasvatuslaki ja syksyllä 2017 käyttöön otettava varhaiskasvatussuunnitelma on erityisesti osallisuuden näkökulmasta haastanut meitä myös työssämme päiväkodinjohtajina. Yhdessä henkilökunnan ja perheiden kanssa on mietitty uusia toimintatapoja, ja laitettu toimintaympäristöjä uusiksi. Konkreettisesti tämä on näkynyt siten, että asioita on tehty aiempaa enemmän yhdessä. Lapset ovat olleet mukana suunnittelemassa toimintaa, vanhempia on osallistettu mukaan päiväkodin arkeen ja on opeteltu aiempaa enemmän kuuntelemaan lapsia. Työntekijöiden kanssa on työiloissa pohdittu osallisuuden määritelmiä, ja sitä miten se ymmärretään. Termi on monelle vielä uusi ja vieras.

Lapsen mahdollisuus kokea osallisuutta sekä osallistua ovat sidoksissa heidän kasvu-ympäristönsä välisiin yhteyksiin. Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet, käsitykset kasvatuksesta, lapsesta, lapsen toimijuudesta osallisuudesta heijastuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kasvattajien omaksumilla maailmankäsityksillä, ihmis- ja lapsikäsityksillä, yhteiskuntakäsityksellä sekä käsitykset kasvatuksesta ja sen luonteesta on merkitystä varhaiskasvatuksen käytäntöihin päiväkodissa. Lisäksi kasvattajien käsityksillä tavoitteista, sisällöstä, menetelmistä sekä pedagogisista prosessista ja sen suunnittelusta on merkitystä. (Virkki 2015, 144 - 149.)

Turjan mukaan(2011,1) kasvattajat joutuvat tasapainoilemaan työssään missä asioissa lapsi tulisi nähdä osaavana ja pätevänä toimijana ja milloin hän tarvitsee huoleton tonta lapsuutta sekä aikuisen hoivaa ja suojelua. Mitä nuorempi lapsi on niin sitä luonnollisemmin aikuiset ottavat vastuun pienestä lapsesta ja näin lapsen ääni tulee suodattuneeksi aikuisen omien intressien ja tulkintojen läpi. Kasvatustyötä tekevien, eri koulukuntia ja tieteenaloja edustavien tutkijoiden kesken tämä lapsen osallisuutta koskeva kaksijakoisuus on synnyttänyt vastakkainasetteluja.

Lasten osallisuus riippuu siitä millaisia toimijoita lasten ajatellaan olevan ja heidät voidaan nähdä neljä toimijuuden ulottuvuutena. Lasten ollessa kasvattajien toiminnan kohteena heillä on hyvin vähän valtaa ja yhdenvertaista vuorovaikutusta kasvattajien kanssa. Lasten ollessa ympäristöstä ohjautuvia he voivat toimia kohtalaisen vapaasti ja omaehtoisesti käyttäen välineitä, tiloja ja aikaa kasvattajien asettamissa rajoissa. Lapset yhdenvertaisina toimijoina - ulottuvuutta kuvaa tasavertainen vuorovaikutus lasten sekä kasvattajien kesken. Lapsilla yksistään on hyvin vähän subjektivista valtaa, mutta osallistumismahdollisuuksien kautta he pääsevät osalliseksi yhteiseen päätöksentekoon. Osallisuus liittyy osallistamiseen. Tällä tarkoitetaan lapsen mukaan ottamista johonkin yhteiseen. Lasten osallisuudella ja osallistavalla vuorovaikutuksella on yhteiskunnallinenkin funktio, joka on yhteydessä demokratiakasvatukseen. (Virkki 2015, 146 - 147.) Osallisuuden vaikutuksia on tutkittu jonkin verran. Sarah Laingin tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan että lapset, jotka ovat jo varhaislapsuudessaan saaneet osallistua mm. päätöksentekoon ilmaisevat mielipiteitään luontevasti. (Sarah J Laing. 2014.)

OECD ja Euroopan Unioni keräävät säännöllisin väliajoin tietoa lasten osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Tiedon keräämisen tarkoituksena on tukea kaikkien lasten tasavertaista osallistumista ja varhaiskasvatuspalveluiden saatavuutta. Suomalaisen lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on selkeästi alhaisempaa kuin muiden EU-jäsenmaiden ja Pohjoismaiden lasten osallistuminen. (Karila 2016, 24.)

4.2 Osallisuus Jyväskylän varhaiskasvatuksessa

Jyväskylän kaupungin valtuusto on hyväksynyt 28.9.2015 osallisuusohjelman, joka on tehty oman organisaation ja asukkaiden tueksi. Osallisuusohjelma on ohjenuora ja muistikirja kaupungin palveluille ja päätöksenteolle. Samalla se on lupaus kaupunkilaisille siitä miten asukkaat voivat osallistua ja vaikuttaa asioiden valmisteluun, palvelujen suunnitteluun ja kaupungin toimintaan. Osallisuusohjelman tavoitteena on tuoda osallistumisen ja vaikuttamisen keinot jokaisen ulottuville ja kannustaa niitä käyttämään sekä kehittää kaupunkiorganisaation toimintatapoja toimintakulttuuria. Osallisuusohjelma on konkreettinen työkalu Jyväskylän kaupunkistrategian asukkaiden aktiivisuuden ja hyvinvoinnin varmistamiseksi ja vahvistamiseksi tavoitteen saavuttamiseksi. (Jyväskylän kaupunki, 2015.)

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2014,4) tuodaan esille kuinka lasten ja perheiden osallisuutta arvostetaan. ”Arjenlähtöistä osallisuutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi” toteutetaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Vanhempien toivotaan osallistuvan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin päivittäisissä kohtaamisissa, varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa ja asiakaskyselyissä. Vanhemmat ovat myös tervetulleita seuraamaan lapsen päivää hoitopaikkaan. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa päivänkulkuun ja toiminnan sisältöihin ja lisäksi varhaiskasvatuksen toiminnassa huomioidaan lasten toiveet, ajatukset ja mielenkiinnon kohteet. Vuorovaikutuksen ja osallisuuden toteutuminen parhaalla mahdollisella tavalla taataan toimimalla pienryhmissä. Jyväskylän uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa työstehtään parhaillaan, ja se viedään sivistyslautakuntaan 26.4.2017. Vasutyöhön on osallistettu myös vanhempia monin eri tavoin, esimerkiksi pedanetissä vanhemmilla on ollut mahdollisuus kommentoida uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Jyväskylän kaupunki 2017,päivähoito ja esiopetus.)

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksen asiakasraati on osa kaupunkistrategian ja osallisuusohjelman mukaista palvelujen kehittämisen ja suunnittelun osallisuutta. Asiakasraati on kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen asiakaista koottu foorumi, joka mahdollistaa ja vahvistaa käytännön tasolla asiakkaiden osallisuutta. Asiakasraadissa käsitellään varhaiskasvatuksen laatuun liittyviä asioita eri tavoin ja jäsenet kokoavat yhdessä ehdotuksia varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseksi. Asiakasraati on osa varhaiskasvatuspalveluiden palautejärjestelmää ja asiakaslähtöistä arviointia. (Jyväskylän kaupunki 2017, päivähoito ja esiopetus.)

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksemme lähtökohta oli uuden varhaiskasvatuslain voimaan astuminen 1.8.2016. Uusi laki toi muutoksia varhaiskasvatuspalvelujen järjestämiseen ja antoi kunnille laajemmat mahdollisuudet varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Jyväskylän kaupungin sivistyslautakunta linjasi kokouksessaan 24.2.2016, että subjektiivista varhaiskasvatusta rajataan ja otetaan käyttöön viisiportainen hoitoaika- ja maksujärjestelmä sekä palvelusetelin kattohintaa nostetaan. Linjaukset tulivat voimaan 1.8.2016. Tutkimuksen toteuttaminen sai alkunsa Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden palvelujohtajan pyynnöstä keväällä 2016 tehdä Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalveluiden vanhemmille asiakastyytyväisyyskysely liittyen Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksen linjauksiin.

Tutkimuksen tekeminen ja opinnäytetyö prosessi aloitettiin kesällä 2016 tekemällä suunnitelma aikataulusta ja tutkimuksen toteuttamisesta sekä lukemalla taustakirjallisuutta ja tutustuen muihin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena ja tiedonkeruuvälineenä käytettiin sähköistä kyselylomaketta. Aineisto kerättiin marraskuussa 2016 ja kyselyyn vastasi 1835 vanhempaa. Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmilta kyselylomakkeita palautui 1487 kappaletta ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmilta kyselylomakkeita palautui 348 kappaletta. Tutkimusaineisto analysoitiin tammikuun 2017 aikana ja tutkimusraportti kirjoitettiin loppuun kevään 2017 aikana.

Tutkimuksemme toteutettiin samanaikaisesti ja yhteistyössä kahden muun saman aihepiiriin kuuluvan opinnäytetyön kanssa. Opinnäytetyöt olivat ” Mikä muuttui vai muuttuiko mikään? Varhaiskasvatuksen muutokset Jyväskylässä henkilökunnan kokemana. ” (Nurmesniemi, julkaisematon.) ja yksityisen varhaiskasvatuksen uudet linjat Jyväskylässä. (Ruokolainen, julkaisematon.)

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää vanhempien kokemuksia Jyväskylän kaupungin käyttöön ottamista uusista linjauksista koskien subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta ja viisiportaista hoitoaika- ja maksujärjestelmää sekä miten asiakkaat ovat kokeneet osallisuuden toteutuneen lapsen varhaiskasvatusyksikössä uusien linjausten myötä. Tutkimuksen tarkoituksena on antaa toimeksiantajallamme selkeä kuva siitä miten vanhemmat ovat ottaneet uudistukset Jyväskylässä vastaan ja miten ne käytännössä toimivat sekä mitä kehittämiskohteita tuloksista nousee. Julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhempien kyselylomakkeiden erittelyllä halusimme tuoda esille onko yksityisen ja julkisen varhaiskasvatuspalvelun käyttävien vanhempien vastauksissa eroavaisuuksia. Tutkimuksemme ollessa yksi osa kahden muun saman aihepiirin opinnäytetyökokonaisuutta antaa tämä kolmen eri näkökulman kattava kokonaisuus hyödynnettävän tiedon niin varhaiskasvatuksen yksiköiden työntekijöille kun esimiehillekin pohtiessa kuinka palvelua tulisi kehittää tai jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä vahvistaa.

Tutkimuksen pääkysymys oli:

Minkälaisia kokemuksia Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmilla on ollut subjektiivisen varhaiskasvatuksen uusista linjauksista ?

Alakysymyksiksi tulivat seuraavat:

a. Minkälaisia kokemuksia Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmilla on ollut hoitoaikaperusteisesta asiakasmaksujärjestelmästä?

b. Miten vanhemmat kokevat osallisuuden toteutuneen uusien linjauksien myötä Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksessa?

5.2 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä oli kyselylomake (Liite 1), joka suunnattiin Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalveluiden varhaiskasvatuksen vanhemmille Webropol-sovelluksella internetissä marraskuussa 2016. Kysely lähetettiin molemmille huoltajille jonka perheestä lapsi/lapset käyttivät varhaiskasvatuksen palveluja.

Kyselytutkimuksen etuna pidetään sitä, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto ja se on tutkijalle tehokas ja se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Huolellisesti suunniteltu lomake antaa tehokkaan mahdollisuuden aineiston käsitteilyyn tallennettuun muotoon ja analysointiin. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista ajatuksiaan omin sanoin. Avoimet vastaukset voivat tuottaa suuren ja kirjavan aineiston ja olla tutkijan kannalta työläitä. (Hirsjärvi 2009,195 - 201.)

Valitsimme Webropol-sovelluksella toteutettavan kyselyn aineistonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla jokaisella Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalveluiden vanhemmalla oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen ja kertoa kokemuksistaan heille sopivaan aikaan, eikä tutkijan läsnäolo vaikuta tutkimuksen vastauksiin. Opinnäytetyön aineiston määräksi kyselyyn osallistuvien määrä oli suhteellisen suuri.

Kunnallisella puolella kyselyt lähetettiin keskitetysti palveluohjaus- ja kehittämisryöstä Daisy-järjestelmän kautta kaikille huoltajille. Kyselyn aikana kyselystä lähetettiin myös muistutusviesti, joka sisälsi linkin kyselyyn. Yksityisellä puolella tavoitettavuus oli haastavampaa. Linkki kyselyyn lähti yksityisen perhepäivähoidon ohjaajan kautta kaikille yksityisille perhepäivähoitajille, sekä yksityisten päiväkotien esimiehille. Heitä pyydettiin välittämään linkki ja tietoa kyselystä eteenpäin asiakasperheille.

Kanasen (2008, 14- 15.) mukaan kyselylomakkeen lähtökohtana on aina tutkimusongelma ja tutkimusongelma puretaan kysymyksiksi joihin haetaan

vastausta empiriasta eli tutkittavasta ilmiöstä. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009,124.) tuovat esille, että ennen aineiston keruuta tutkijan tulisi tehdä monenlaisia valintoja ongelman asettelussa. Pohtia kuinka täsmällisesti voi nimetä ongelman ja kuinka sen voi jäsentää lukijalle ymmärrettäväksi. Tärkeää on pohtia myös kuinka hyvin tutkija on ymmärtänyt tutkittavan kohteen ja kuinka siitä saa tarvittavaa tietoa. Ennen aineiston keruuta tulee myös miettiä millä menetelmällä saa parhaiten vastauksen asetettuun ongelmaan ja mitkä on ne vaihtoehdot. Tutkijan tulee kyetä perustelemaan valintansa. Tärkeää on tietää mitkä teoriat liittyvät tutkimuksen aiheeseen ja mikä suhde tutkimuksella on teoriaan sekä mitkä ovat tutkimuksen avainkäsitteet. Lähtökohtana tutkimuksessamme oli asiat joita oli Jyväskylän varhaiskasvatuksessa linjattu. Perehdyimme uuteen varhaiskasvatuslakiin ja siihen keskeisesti liittyviin julkaisuihin sekä median keskusteluihin. Pyrimme jäsentämään asian niin, että se on mahdollisimman selkeä. Esitimme itsellemme kysymyksiä mihin haluamme saada vastauksia ja millä tavoin.

Kananen (2008, 14-159) tuo esille, että ongelma muutetaan kysymyksiä ja näin voidaan koko tutkimus jäsentää osiin. Kysymykset luovat rungon tutkimuksella ja pohjan sisällysluettelolle. Tutkimuskysymyksillä tutkija lupaa antaa työssään niihin vastaukset. Kyselylomaketta laatiessa tulee ottaa mukaan ne kysymykset jotka ovat välttämättömiä ongelman ratkaisun kannalta ja niillä on hyötyä ja arvoa tutkimuksen kannalta. (Kananen 2008, 14- 15.)

Tutkimuksemme kyselylomake jaennettiin neljään osaan: taustatiedot, subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen, viisiportainen hoitoaika- ja maksujärjestelmä ja osallisuus. Jaottelun perusteena käytettiin tutkimuskysymyksiä ja Jyväskylän varhaiskasvatuksen linjauksia sekä toimeksiantajan pyynnöstä osallisuus osiota. Osallisuuden merkitys varhaiskasvatuksessa korostuu uudessa varhaiskasvatuslaissa sekä varhaiskasvatuksen linjauksissa 2016. Päiväkotiverkon kehittämistä varten kyselyn lopussa oli myös kysymyksiä varhaiskasvatuksen saatavuudesta. Palveluseteliin liittyvät asiat jätettiin kysymättä. Perheillä on oikeus valita yksityinen tai kunnallinen varhaiskasvatus. Ja myös palveluseteliin kaikki ovat oikeutettuja, koska kaikilla lapsilla on oikeus subjektiiviseen varhaiskasvatukseen, 20 tuntiin viikossa. Palvelusetelistä kysyttiin Ruokolaisen (2017) opinnäytetyössä. Yksityisen var-

haiskasvatuksen uudet linjaukset Jyväskylässä, joka lähetettiin yksityisille palveluntuottajille. Kysymysten osioiden alussa oli vastaajalle laadittu kyseistä asiaa koskeva teksti, jossa lyhyesti kerrottiin kyselyn tarkoitus. Tekstissä oli myös maininta kyselystä tehtävästä opinnäytetyöstä. Kyselylomakkeita muodostimme tiiviissä yhteistyössä Jyväskylän kaupungin palveluohjausyksikön palvelupäällikön, yksityisen varhaiskasvatuksen palveluasiantuntijan sekä varhaiskasvatuspalvelujen palvelujohtajan kanssa. Prosessissa olivat mukana myös kaksi opiskelijaa, jotka tekivät YAMK-lopputyötä samasta aihepiiristä. Ruokolaisen (2017) lopputyön aihe oli ”Yksityisen varhaiskasvatuksen uudet linjaukset Jyväskylässä” ja Nurmesniemen (2017) lopputyö oli ”Mikä muuttui vai muuttuiko mikään? Varhaiskasvatuksen muutokset Jyväskylässä henkilökunnan kokemana.”

Kyselymme sisälsi monivalintakysymyksiä, joissa vastaaja merkitsi rastin valmiiksi laadittuun vastausvaihtoehtoon ja lisäksi puolistrukturoidun ja avoimen kysymyksen välimuotoja olevia kysymyksiä. Skaaloihin perustuvissa kysymyksissä vastaajalle esitettiin väittämä ja vastaaja valitsi niistä sen, miten voimakkaasti hän oli samaa mieltä tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. Kyseylomake sisälsi myös avoimia kysymyksiä joissa vastaajalle esitettiin kysymys ja avoin tila vastaamista varten.

Varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskysely tehdään Jyväskylässä 2 kertaa vuodessa, mutta voimaan astuneiden muutosten myötä vanha kysely oli uudistettava. Aikaisemmin toteutetuissa asiakastyytyväisyyskyselyssä on painotusalueina ollut varhaiskasvatuksen sisältö. Tutkimuksemme oli syksyn 2016 asiakastyytyväisyyskysely. Voimaan astuneiden muutosten johdosta ja saadaksemme vastaukset juuri haluttuun tietoon eli vanhempien kokemuksiin 1.8.2016 voimaan tulleista linjauksista, muodostimme uudet kyselylomakkeet. Syksyn kyselyssä vanhemmilta kysyttiin kokemuksia uusista linjauksista, eikä niinkään varhaiskasvatuksen sisällöstä. Jyväskylässä tehdään parhaillaan uutta paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, ja kevään asiakastyytyväisyyskyselyssä kysytään enemmän varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön liittyvistä asioita. Asiakastyytyväisyyskyselyn lisäksi vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatuspalveluihin muun muassa asiakasraadin kautta.

Tutkimuksemme tutkimusote on kvantitatiivinen eli määrällinen. Määrällisessä tutkimusotteessa on keskeistä aineiston kerääminen niin, että havaintoaineisto soveltuu

numeeriseen mittaamiseen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa muuttujat muodostetaan taulukkomuotoon ja aineiston laitetaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon sekä tutkimusten päätelmien tehdään tilastolliseen analysointiin perustuen. Laadullinen tutkimus on luoteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa. Tutkija luottaa omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 140- 164.)

Laadullinen tutkimus ei pyri yleistämään, kuten määrällinen tutkimus, jonka taustalla on aina hyvä käsitys tutkittavasta ilmiöstä eli teorialla ja mallit. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena selittää, ymmärtää ja tulkita valittua ilmiötä. Määrällinen tutkimus edellyttää oikeiden kysymysten tekemistä, jotta tiedonkeruu kyselylomakkeilla onnistuu. Laadullisessa tutkimuksessa ei voida laatia yksityiskohtaisia kysymyksiä, on vain yksi kysymys: ”Mistä ilmiössä on kyse?”. Laadullinen tutkimus antaa mahdollisuuden saada ilmiöstä syvällisen näkemyksen. Määrällisen tutkimuksen tilastollisin menetelmin voidaan selvittää hyvinkin monimutkaisia tilastollisia riippuvuussuhteita. (Kananen 2014, 16 - 17.)

Tutkijan valinnat tulisi olla ongelman asettelussa, tieteenfilosofiassa, tutkimusstrategiassa ja teoreettisella ymmärtämisen tasolla yhteensopivia. Tutkimuksen ongelman tulisi olla tarkkaan harkittu ja selkeästi muotoiltu ennen aineiston keruuta. Kvantitatiivinen tutkimus jakautuu erottuviin vaiheisiin ja asettaa näin tutkimusongelman selvemmin näkyviin. Perinteisen tutkimuksen tutkimusongelma pyritään esittämään mahdollisimman selkeästi ja tarkkarajaisesti. Tutkimuksella tulee olla pääongelma josta koko tutkittava kokonaisuus hahmottuu joka johtaa analysoinnin ja täsmentämisen kautta osaongelmiin. Tutkimuksessa voi olla yksi ongelma ja joukko muita samanlaisia ongelmia. Tutkimusongelmia tuodessa esille selvitetään miksi juuri näihin päädyttiin ja miksi ongelmat rajattiin ja täsmennettiin. Tutkimusongelmat esitetään kysymysmuotoisesti. Kysymyksen perusmuoto määrittää tutkimuksen tarkoituksen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 124- 129.)

Tutkimuksemme kohderyhmänä oli Jyväskylän kaupungin- ja yksityisten päiväkotien varhaiskasvatuspalvelujen vanhemmat. Jyväskylän kaupunki on pyrkinyt yhtenäistä-

mään julkisen ja yksityisen puolen käytäntöjä. Syksyllä voimaan tulleet uudet tuntivälykset ovat voimassa myös yksityisen sektorin asiakkailla. Lisäksi subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta rajataan yksityisellä puolella samalla tavoin kuin kunnallisella. Onkin mielenkiintoista nähdä, että nousiko kyselystä isoja eroja kunnallisen ja yksityisen puolen asiakkailta.

5.3 Aineiston analyysi

Kanasen (2008,52) mukaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa selvitetään määriä, riippuvuuksia ja syyseurauksia. Tilastollisessa päättelyssä tuodaan esille tutkimusongelman kannalta oleelliset jakaumaluvut ja niitä käytetään tulosten yleistämiseksi perusjoukkoon. Suorissa jakaumissa yksittäisen kysymyksen vastausvaihtoehtojen saamat osuudet esitetään prosentuaalisena taulukkomuotona. Taulukko muutetaan tekstimuotoon arvioimalla ensin ryhmien välisiä eroja, jonka jälkeen johtopäätökset kirjoitetaan auki.

Tutkimusaineistomme koostui Jyväskylän julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhempien vastauksista. Aineiston analysointi aloitettiin kokoamalla kaikki vastaukset yhteen. Jaottelua jatkettiin erittelemällä vastaukset kahteen osaan sen mukaan koskiko aineisto yksityisen varhaiskasvatuksen asiakkaiden vastauksia vai kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakkaiden vastauksia. Analysoimme kunnallisten ja yksityisten vanhempien vastauksia keskenään. Tutkijoilla ei ollut aiempaa kokemusta tutkimusaineiston syöttämisestä tilasto-ohjelmiin tai taulukkolaskelma ohjelmiin ja tulimme siihen tulokseen, että koodaamme kerätyn aineiston käsin, ruutupaperille. Käytännössä jokaisen kyselylomakkeen kysymyksen vastaajamäärä laskettiin suhteessa koko vastaajamäärään ja vastaajat jaoteltiin yksityiseen ja kunnalliseen. Yksityisen ja kunnallisen vanhempien vastauksia verrattiin keskenään.

Analysointi eteni loogisessa järjestyksessä tutkimuskysymysten perusteella eli analysoimme taustatiedot, subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen, viisiportainen hoitoaika- ja maksujärjestelmä ja osallisuus aina omana ryhmänään. Jokaisen kysymyksen vastaukset analysoitiin määrällisin menetelmin ja vastaukset esitettiin suorina jakaumina ja osuudet esitettiin taulukkomuodossa suhteellisina osuuksina eli prosentteina.

Kanasen (2014, 108- 113) mukaan luokittelussa samaa tarkoittavia asioita ja käsitteitä yhdistetään. Käytännössä tämä tarkoittaa yhdistävien tekijöiden löytämistä kooduilla tekstisegmenteille. Luokittelun avulla samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään yhden käsitteen alle tai eri käsitteet yhden käsitteen alle. Tällöin ne muodostavat loogisen kokonaisuuden. Tutkijan tulee pitää mielessään luokittelua tehdessään tutkimusongelma ja tutkimuskysymys sekä pystyä näkemään aineistosta, mitä se tahtoo viestiä. Tutkijan tulee tietää, mitä hän etsii. Aineistolähtöisessä luokittelussa aineistoa pitää pohtia kysymysten kautta ratkaisun ja tulkinnan löytämiseksi ja sen jälkeen teksti luokitellaan sen mukaan, mitä aineistosta löydetään. Teoriapohjaisessa luokittelussa käytetään apuna teorian luomia käsitteitä ja luokitteluja ja pyritään näiden avulla katsomaan aineistoa. Luokittelussa voidaan käyttää taulukointia analyysivälineenä.

Määrällisin menetelmin tehdyn analysoinnin jälkeen avointen kysymysten kirjallinen aineisto luokiteltiin. Avoimia kysymyksiä kyselylomakkeessa oli kolme koskien subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisen merkitystä perheen arkeen, hoitoaikaperusteisen maksujärjestelmän tiedon saantia sekä osallisuutta. Subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisen vaikutuksia perheen arkeen vastauksia tuli kunnalliselta ja yksityiseltä yhteensä 155 vanhemmalta. Hoitoaikaperusteista maksujärjestelmää koskevaan kysymykseen avoimia vastauksia tuli yhteensä 1460 vanhemmalta ja osallisuuteen liittyvään avoimeen kysymykseen vastauksia tuli yhteensä 1160 vanhemmalta. Tutkijoiden kesken kysymysten analysointi jaettiin kahtia. Toisen tutkijan tehtävänä oli subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen ja hoitoaikaperusteisen maksujärjestelmä aineiston analysointi ja toinen tutkija analysoi osallisuuden.

Luokittelussa tutkimusaineistosta etsittiin vastausten perusteella keskeisiä aihepiirejä. Tutkimuksessamme käytimme teorialähtöistä luokittelua. Luokittelussa huomasimme, että erilaiset aiheet toistuvat vastauksissa ja aineisto jakautui pienempiin osiin tutkimuksen taustalla olevien käsitteiden sekä vastauksista tulleiden aiheiden mukaan. Avoin kysymys, joka koski subjektiivisen oikeuden rajaamista, vastausten perusteella keskeisiksi aihepiireiksi nousi subjektiivisen oikeuden merkitys perheen hyvinvointiin ja arjen sujumiseen, lapsen hyvinvointi sekä työhön, työn vastaanottamiseen liittyviä kokemuksia.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2017) mukaan tieteellisen tutkimuksen eettisen hyväksyttävyyden sekä sen luotettavuuden ja tulosten uskottavuuden edellytys on, että tutkimus on tehty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuksemme noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että noudatamme rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja niiden tulosten arvioinnissa. Sovellamme tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmä ja toteutamme avoimuutta tutkimustuloksia julkaistessamme. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että otamme huomioon muiden tutkijoiden työt ja saavutukset asianmukaisella tavalla, kunnioitamme heidän työtään ja annamme heidän saavutuksilleen sille kuuluvan arvon ja arvon omassa tutkimuksemme ja tuloksia julkaistessamme.

Tutkimuksen luotettavuutta mittaavat reliabelius ja validius. Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tutkimustulosten pysyvyyttä eli toistettaessa tutkimuksesta saadaan samat tulokset. Pysyvyyden todentaminen onnistuu, mikäli tutkimuksen kaikki vaiheet on dokumentoitu riittävän tarkasti ja ratkaisut perusteltu hyvin. Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen pysyvyyttä, mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Kananen 2008, 79 - 81.) Tutkimuksemme tuloksia voidaan pitää luotettavina, koska vastaajia oli lukumäärällisesti paljon. Tutkimuksen vaiheet on dokumentoitu tarkasti joten se on siirrettävissä. Tutkimukseen osallistuivat Jyväskylän kaupungin julkiset ja yksityiset varhaiskasvatuspalvelujen asiakkaat ja tutkimuksemme tulokset ovat pysyviä tälle joukolle, mutta tutkimusta toistettaessa voi asiakkaat olla vaihtuneet ja näin voivat tutkimustuloksetkin muuttua.

Tutkimuksemme suunniteltiin, toteutettiin, raportoitiin yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle perustuen. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi mielestämme myös se, että toinen tutkija on ulkopaikkakuntalainen ja asiakkaat sekä Jyväskylän varhaiskasvatuspalvelut oli tutkijalle vieraita eikä hän tuntenut toimijoita tai osallistujia ja näin

tutkija pystyi antamaan puolueettoman näkökulman tutkimukseen. Kyselyn saate-tekstinä oli tieto, että kyselyä on osa YAMK- opinnäytetyötä.

Tutkimusta tehdessä tutustuimme laajasti eri lähteisiin ja digitalisaation tultua yhä suuremmaksi osaksi yhteiskuntaamme käytäntöjä käytimme internetistä saatuja lähteitä hyödyksi enemmän. Kaikkia lähteitä tarkastelimme kriittisesti. Lähteemme ovat pääsääntöisesti kaikki julkaistu 2007-luvun jälkeen ja suurin osa lähteistä oli 2013-2017- luvulta. Aineistoa käsitelimme niin yhdessä kuin erikseen. Näin pyrimme siihen, että aineistoa käsitellessä huomioimme kaiken oleellisen ja mahdolliset virheet huomattiin ajoissa.

Tutkimusaineistomme kerättiin kyselylomakkeella ja lopullinen tutkimusjoukko oli kuitenkin varsin vähäinen suhteessa kaikkiin Jyväskylän julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalveluita käyttävien vanhempien määrään. Kyselyyn vastasi 1835 vanhempaa. Vastaaajamäärän vähäisyyteen voi olla useita eri syitä. Daisyn järjestelmän kautta kunnallisille varhaiskasvatuksen asiakkaille lähti kysely 6000 vanhemmalle ja perhe voinut ilmoittaa molempienkin huoltajien tiedot, ja näin ollen jossain perheessä saattaa olla useampi vastaaja. Lisäksi osa perheistä on vastannut kyselyyn mahdollisesti useasti, koska lapset voivat olla hoidossa eri päiväkodissa tai eri ryhmässä. Tutkimuksen todellista vastausprosenttia oli hankala laskea koska yksityisiltä palveluntuottajilta vastauslinkki oli lähtenyt heidän omien järjestelmien kautta, ja tämän vuoksi on mahdotonta tietää minkä verran kyselylinkkejä on heidän kauttaan lähetetty.

Tutkimuksessamme oli skaaloihin perustuvia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Yleisesti ottaen vastaajat olivat vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Tutkimuksemme monivalintakysymykset oli helpompi analysoida kuin avoimet kysymykset. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 201) tuovatkin esille, että monivalintakysymykset ovat mielekkäämpää vertailla ja tuottavat tutkijalle vähemmän kirjavia vastauksia ja ne ovat helpompia käsitellä ja analysoida tietokoneella. Huomasimme jälkikäteen epäkohtia osallisuus ja taustatieto osion kysymyksissä mikä on osaltaan voinut vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Osallisuus osiossa oli avoin kysymys ja kysymys oli aseteltu huonosti. Iso osa vastaajista oli ymmärtänyt kysymyksen niin, että

millaista lapsen ja vanhemman osallisuus yhdessä on. Hirsjärven, Remeksen ja Saja-vaaran (2009, 199- 201) mukaan avoimella kysymyksellä odotetaan saavan näkökulmia joita tutkija ei ole etukäteen osannut ajatella sekä lisäksi ne antaa tutkijalle kuvan vastaajien tietämyksestä aiheesta. Lisäksi taustatieto osion kysymyksessä osa oli vastannut useampaan kuin yhteen vaihtoehtoon ja tämä antoi vastauksia enemmän kuin vastaajia oli kysymykseen. Kyselylomakkeen vastaukset analysoitiin käsin, mutta emme näe, että tällä olisi merkitystä tutkimustulosten luotettavuuden heikkenemiseen. Tutkimuksen eri vaiheet on dokumentoitu ja ratkaisut on perusteltu.

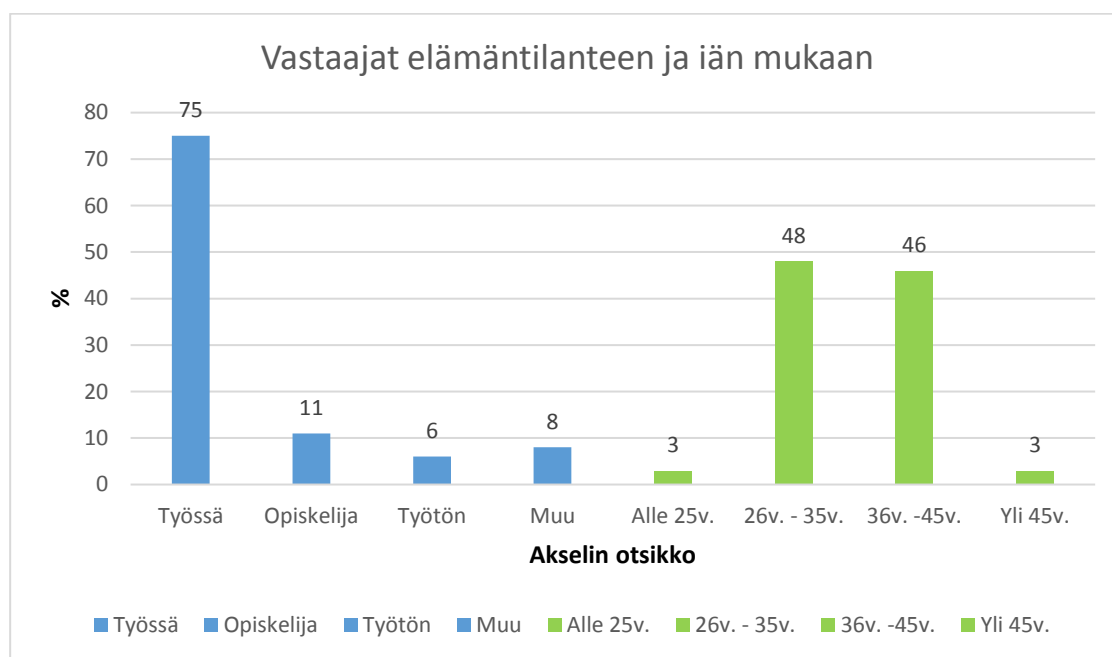
6 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen tulokset esitellään neljässä eri alaluvussa. Julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen tulokset esittelemme erikseen, lukuun ottamatta ensimmäistä taustatiedot osiota. Erittelyllä halusimme nähdä, onko julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhempien vastauksilla eroavaisuuksia. Toisessa osiossa esitellään subjektiivista varhaiskasvatus oikeutta ja kolmannessa osiossa hoitoaikaperusteista maksujärjestelmää. Neljännessä osiossa tuomme esille kuinka Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatustalveluiden asiakkaat kokivat osallisuuden toteutuneen varhaiskasvatuspaiksaan. Lopuksi tuomme esille tutkimustulosten pohjalta tiedon kuinka asiakkaat olivat kokeneet saamansa palvelun ja erosiko yksityisen ja kunnallisen varhaiskasvatusasiakkaiden vastaukset toisistaan sekä mitä mahdollisia kehittämisideoita tutkimuksen vastauksista nousi esille.

6.1 Taustatiedot

Jyväskylän kaupungin julkisessa varhaiskasvatuksessa on käytössä sähköinen Daisy-järjestelmä. Daisy-järjestelmän kautta perheille lähetettiin linkki webropol-kyselyyn. Daisyn kautta viesti lähti 6000 vanhemmalle. Yksityisiltä palveluntuottajilta vastauslinkki lähti heidän omien järjestelmien kautta, ja tämän vuoksi on mahdotonta tietää minkä verran kyselylinkkejä on heidän kauttaan lähetetty. Tutkimuksen vastausprosenttia on tämän vuoksi myös todella hankala laskea. Daisy-järjestelmään on perhe

voinut ilmoittaa molempienkin huoltajien tiedot, ja näin ollen jossain perheessä saat-
taa olla useampi vastaaja. Lisäksi osa perheistä on vastannut kyselyyn mahdollisesti
useasti, koska lapset voivat olla hoidossa eri päiväkodissa tai eri ryhmässä. Tutkimuk-
sen kyselyyn vastasi 1835 vanhempaa. Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmilta ky-
selylomakkeita palautui 1487 kappaletta ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhem-
milta kyselylomakkeita palautui 348 kappaletta vastannut vain toinen huoltaja. Kyse-
lyyn vastanneista vanhemmista suurin osa (75 %) oli työelämässä. Hieman yli kym-
menes (11 %) oli opiskelijoita. Työttömänä oli vastaajista vähiten (6 %) ja muu vaihto-
ehdon vastaajia oli lähes kymmenes (8 %). Muu vastausvaihtoehdon vastauksien pe-
rusteella vanhemmat olivat tällöin muun muassa äitiyslomalla, apurahatutkijana, yrit-
täjänä, vanhempainvapaalla, kotiäitinä, pätkätöissä tai sairauslomalla. Vastaajista alle
25-vuotiata oli vähiten (3 %). Suurin osa (48 %) vastaajista oli 26- 35-vuotiaita ja 36-
45-vuotiaita oli lähes saman verran (46 %). Yli 45-vuotiaita vastaajia oli 3 %. Oheisessa
kuviossa (kuvio 1) esitetään kyselyyn vastanneet elämäntilanteen ja iän mukaan.

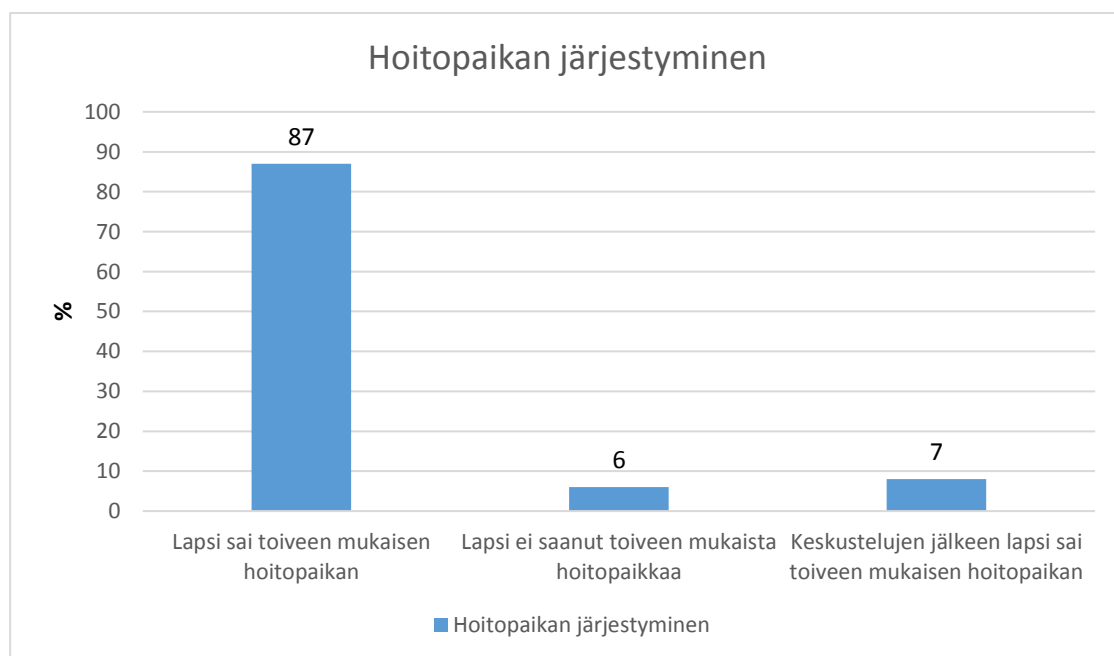
Kuvio 1. Vastaajat elämäntilanteen ja iän mukaan

Virhemarginaalin mahdollisuus kysyttäessä vanhempien elämäntilannetta oli 2.7 % johtuen siitä, että vastausvaihtoihin oli osa vanhemmista valinnut useamman kuin yhden vaihtoehdon. Osa vanhemmista oli vastannut esimerkiksi, että on työssä sekä

opiskelija. Kysymyksen vastauksia oli yhteensä 1886 kappaletta ja koko vastaajien määrä oli 1835. Vastauksia oli 51 kappaletta enemmän kuin vastaajia.

Kyselyyn vastanneiden vanhempien lapsista suurin osa (93 %) oli päiväkodissa. Alle kymmenes (4 %) oli perhepäivähoidossa ja vähiten (3 %) vastanneiden lapsista oli esiopetuksessa. Tutkimuksen mukaan hoidossa olevien lasten iät kaksivuotiaasta kuusi- vuotiaaksi jakaantuivat lähes tasan. Pienin osa vastaajien lapsista oli alle yksivuotiaita.

Taustatieto osion lopussa oli kysymys hoitopaikan järjestymisestä vanhemmille, joiden lapsi oli aloittanut hoidon elokuussa 2016 tai sen jälkeen. Vastaajista heitä oli hieman alle puolet (43 %). Vastausten perusteella suurin osa (87 %) oli sitä mieltä, että heidän lapsensa oli saanut heidän toivomansa hoitopaikan. Osa (7 %) vastaajista oli saanut keskustelujen jälkeen mieleisensä hoitopaikan. Vähiten (6 %) oli taas sitä mieltä, että heidän lapsensa ei ollut päässyt heidän toivomaansa hoitopaikkaan (kuvio 2). Vastaajista yli puolella (57 %) oli lapsi aloittanut hoidon jo ennen muutosta eli 1.8.2016.

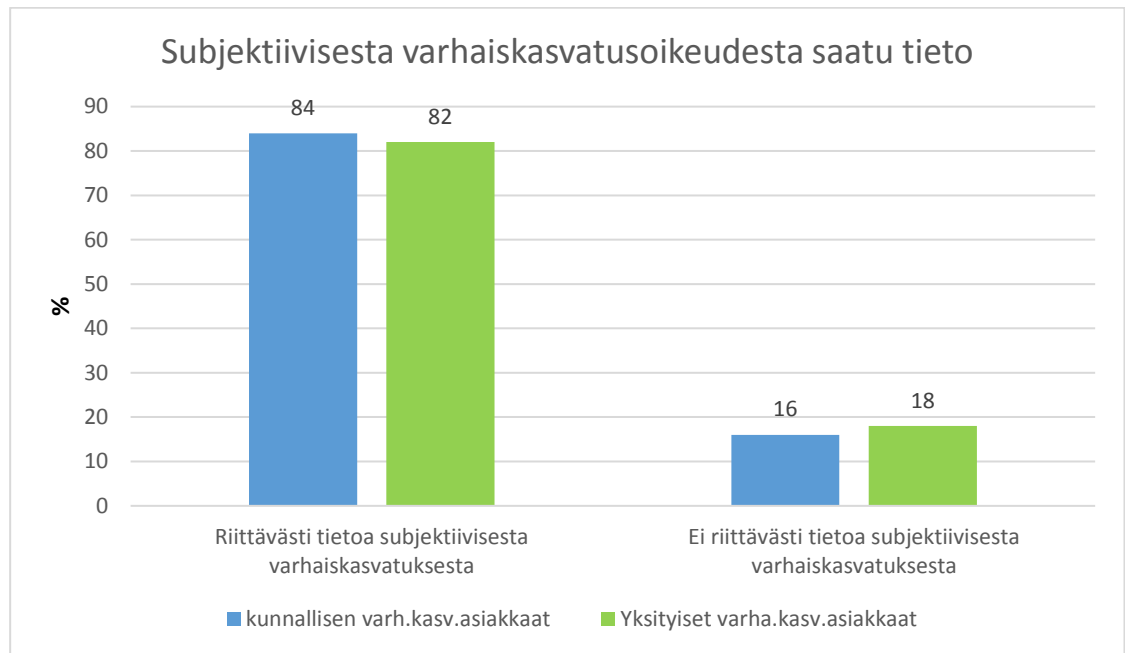
Kuvio 2. Hoitopaikan järjestyminen

6.2 Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus

”1.8.2016 voimaan astuneen varhaiskasvatuksen lakimuutoksen mukaan lapsi on oikeutettu varhaiskasvatukseen kokopäiväisesti, jos lapsen vanhemmat työskentelevät kokoaikaisesti, opiskelevat, toimivat yrittäjinä tai ovat omassa työssä päätoimisesti. Tämä oikeus säilyy myös vanhemman työn tai opiskelun päätyttyä kahden kuukauden ajan. Muussa tapauksessa lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen neljä tuntia päivässä tai 84 tuntia kuukaudessa.” (Varhaiskasvatuslaki 29.12.2016/1504, 13 §)

Jyväskylän sivistyslautakunta (2016) on linjannut, että Jyväskylässä lapsen tarve arvioidaan yksilöllisesti ja lapset, joilla ei ole uuden lain myötä oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, saavat varhaiskasvatusta vähintään 4-6 tuntia päivässä tai 84 - 126 tuntia kuukaudessa.” Lain mukaan perheillä on mahdollisuus valita hoitotunnit joko osa-aikaisesti tai osaviikkoisesti. Varhaiskasvatuspalvelut määrittelevät kuitenkin aina, miten lapsen tarvitsemat hoitotunnit sijoittuvat viikonpäivien sisään.

Kyselyyn vastanneista julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista suurin osa (84 %) oli saanut riittävästi tietoa subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta. Lähes viidennes (16 %) vastaajista oli sitä mieltä, ettei ollut saanut riittävästi tietoa subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta. Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhempien vastaukset eivät juurikaan poikenneet julkisen varhaiskasvatuksen vanhempien vastauksista (kuvio 3).

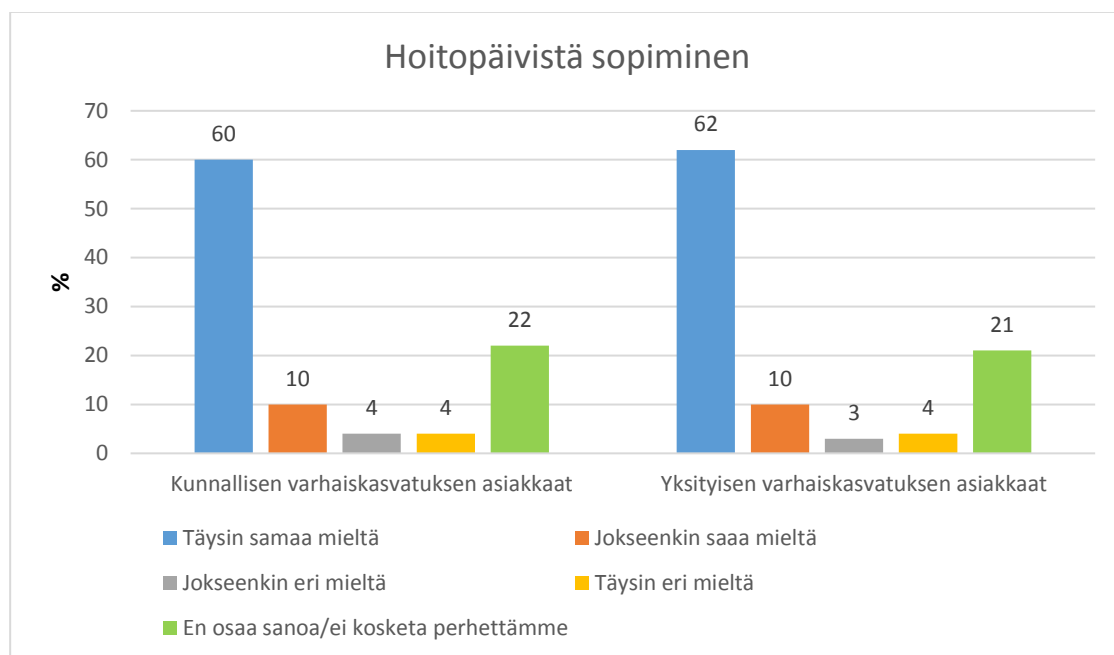
Kuvio 3. Subjektiiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta saatu tieto

Kaikista kyselyyn vastanneista vastaajista lähes puolella (46 %) oli kokemusta subjektiiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisesta. Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista heitä oli hieman alle puolet (45 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista puolet (50 %) (kuviot 3 ja 4). Ne vastaajat, joilla oli kokemusta subjektiiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisesta, kohdennettiin omia aiheeseen liittyviä tarkennettuja kysymyksiä. Kysymykset koskivat kuinka vanhemmat olivat kokeneet saada vaikuttaa lapsensa hoitopäivien ja hoitoajan valintaan, aamupäivä- ja iltapäivähoidon valintaan sekä kysymyksiä kuinka laadukasta heidän mielestään on varhaiskasvatus aamu- ja iltapäivähoidossa.

Hoitoajoista ja päivistä sopiminen oli vanhempien mielestä sujuvaa. Kaikista vastaajista joilla oli kokemusta subjektiiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisesta, yli puolet (63 %) koki, että hoitoajoista ja hoitopäivistä sopiminen on ollut sujuvaa.

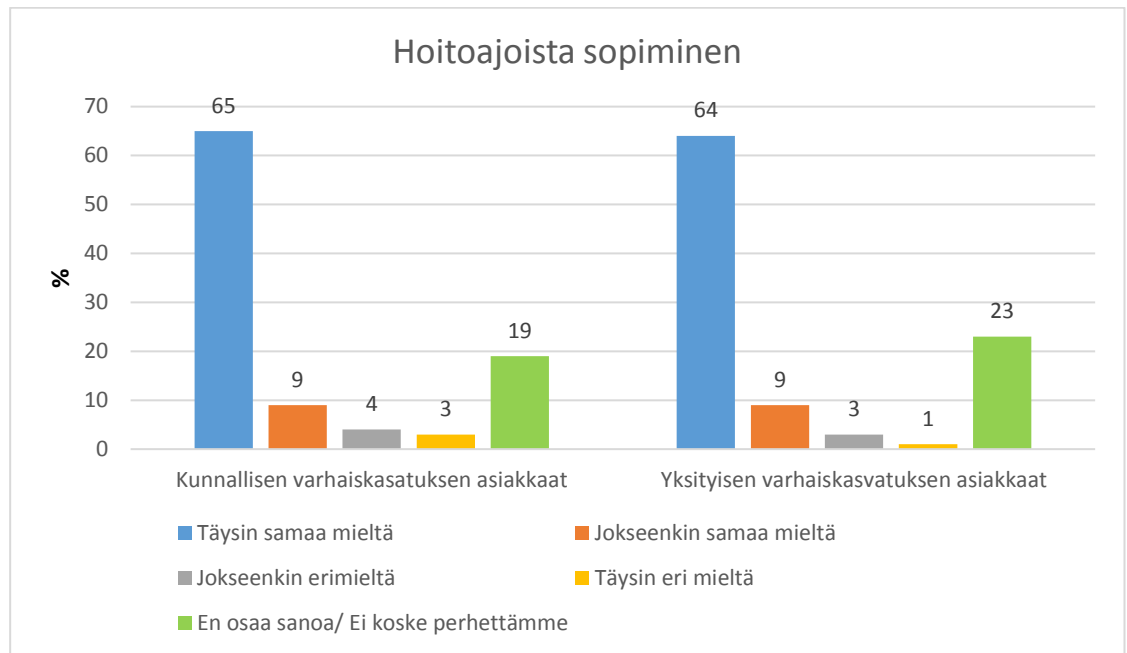
Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista yli puolet (60 %) oli täysin samaa mieltä, että he olivat saaneet valita lapsensa hoitopäivät. Yksityisen varhaiskasvatuksen vastaajat olivat samoilla linjoilla. Vastaajista hieman yli puolet (62 %) oli kokenut, että oli voinut valita lapsensa hoitopäivät. Viidennes kunnallisen (22 %) ja yksityisenkin varhaiskasvatuksen (21 %) vastaajista ei osannut sanoa tai asia ei koskettanut heidän

perhettään kysyttäessä hoitopäivien valinnasta. Julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista vain pieni osa (4 %) koki, ettei ollut saanut vaikuttaa lapsensa hoitopäivien valintaan (kuvio 4).

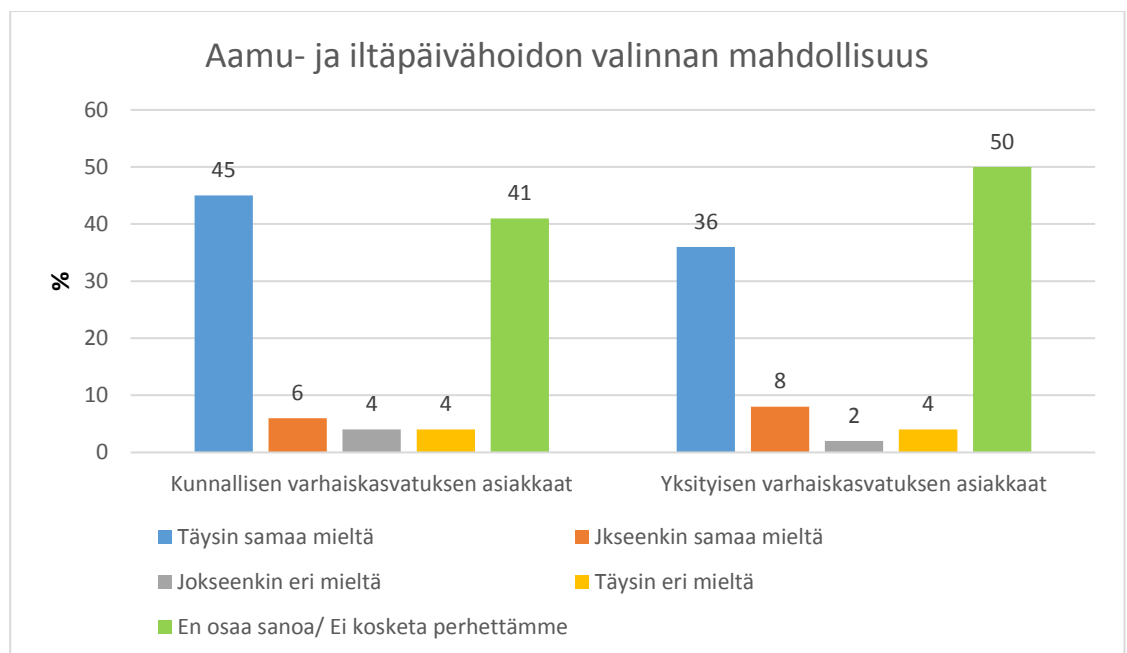
Kuvio 4. Hoitopäivistä sopiminen

Kaikista vastaajista lähes kaksi kolmas osaa (65 %) koki, että oli saanut lapselleen perheen toivomat hoitoajat. Julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vastausprosentit eivät juuri eronneet toisistaan. Julkisen varhaiskasvatuksen vastaajista täysin samaa mieltä oli yli puolet (65 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen vastaajista lähes saman verran eli 64 %. Julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista jokseenkin samaa mieltä oli lähes joka kymmenes (9 %). Täysin eri mieltä oli vain harva vastaaja. Julkisen varhaiskasvatuksen vastaajista vain pieni osa (3 %) ja yksityisen (1 %) oli sitä mieltä, että lapsi ei ollut saanut toivomaansa hoitoaikaa. Kuvio 5 tuo esille vastaajien vastaukset prosentteina hoitoaikojen sopimisesta.

Kuvio 5. Hoitoajoista sopiminen

Lähes puolet (45 %) kaikista vastaajista olivat täysin samaa mieltä, että he olivat voineet vaikuttaa valintaan aamu- tai iltapäivähoitoa koskien. Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista heitä oli vähän alle puolet (45 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista heitä oli hieman yli kolmannes (35 %). Pieni osa (4 %) vastaajista oli täysin eri mieltä (kuvio 6).

Kuvio 6. Aamu- ja iltapäivähoidon valinnan mahdollisuus

Kaikista vastaajista yli puolet (63 %) oli sitä mieltä, että varhaiskasvatus on laadukasta aamupäivisin. Vastaavasti kysyttäessä iltapäivän varhaiskasvatuksen laatua puolet (51 %) vastaajista oli sitä mieltä, että se on laadukasta.

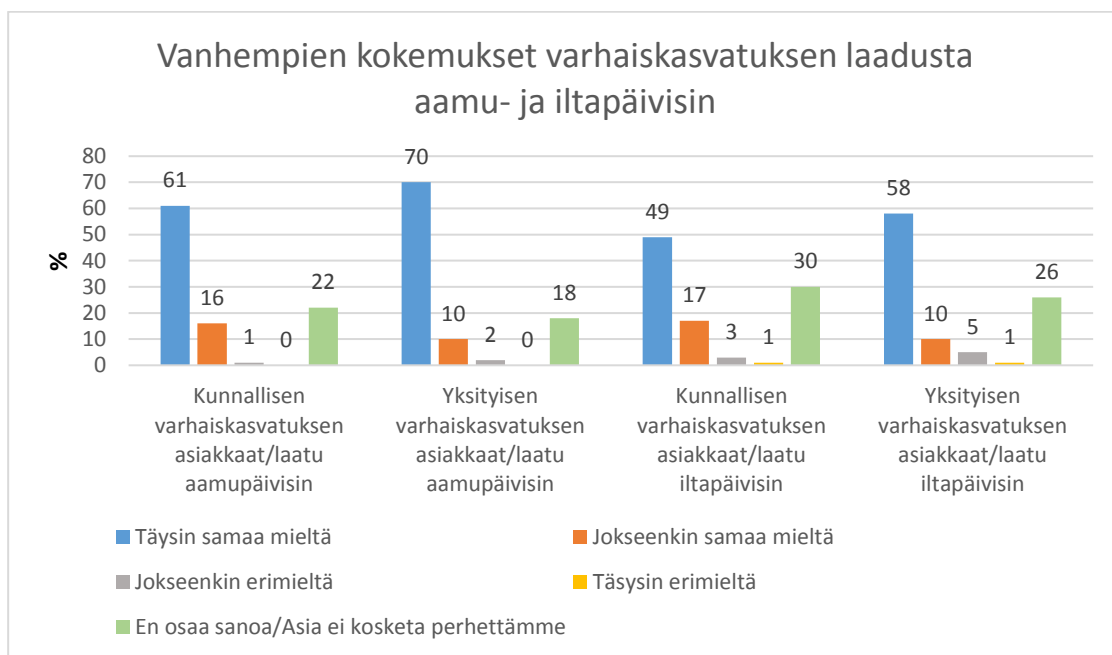
Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista yli puolet (61 %) oli täysin samaa mieltä, että varhaiskasvatus on laadukasta aamupäivisin. Jokseenkin samaa mieltä oli lähes viidennes (16 %) ja ihan pieni osa (1 %) oli jokseenkin eri mieltä asiasta, että varhaiskasvatus on laadukasta. Kukaan vastaajista ei vastannut kohtaan täysin eri mieltä. Vastaajista viidennes (22 %) ei osannut sanoa asiaan mitään tai koki, ettei se koskettanut perhettä.

Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista yli puolet (70 %) vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että varhaiskasvatus on laadukasta aamupäivisin. Kymmenes (10 %) oli lähes samaa mieltä. Jokseenkin eri mieltä oli vain pieni osa (2 %) vastaajista ja täysin eri mieltä ei ollut kukaan. Lähes viidennes (18 %) vastaajista ei osannut sanoa asiaan mitään tai koki, ettei asia koskettanut heidän perhettään.

Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista hieman alle puolet (49 %) oli täysin samaa mieltä, että varhaiskasvatus oli laadukasta iltapäivisin. Lähes viidennes (17 %) vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä. Vähän yli neljännes (30 %) koki, ettei osannut sanoa asiaan mitään tai asia koskettanut heidän perhettään. Vain pieni osa (3 %) oli jokseenkin eri mieltä, että varhaiskasvatus olisi laadukasta iltapäivisin ja täysin eri mieltä oli vain 1 % vastanneista.

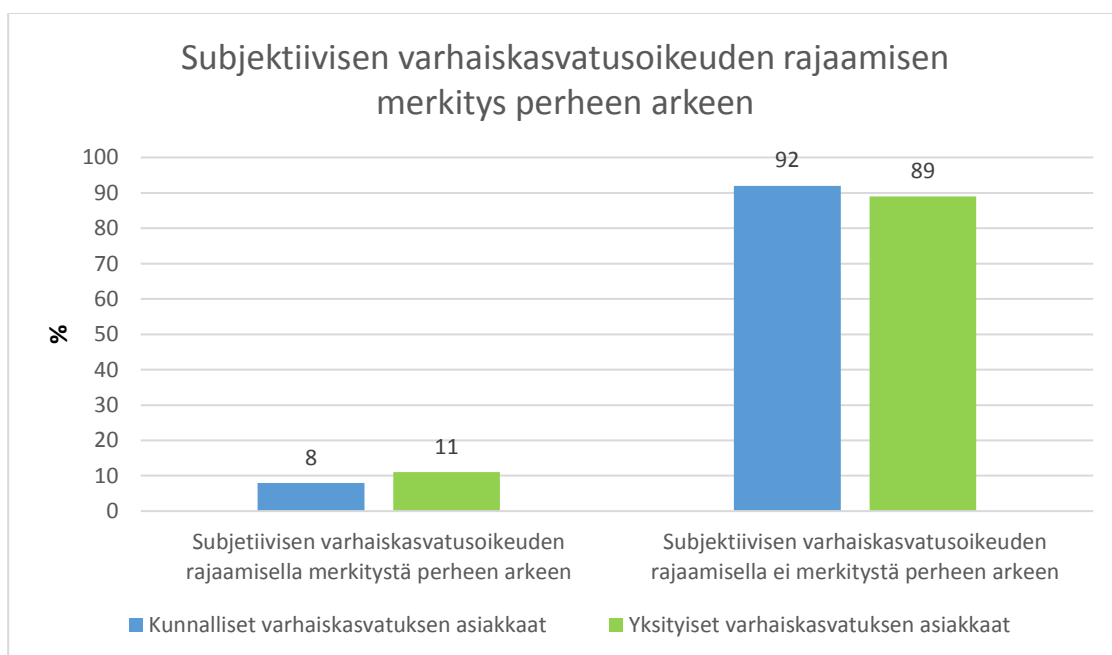
Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista hieman yli puolet (58 %) oli täysin samaa mieltä, että varhaiskasvatus oli laadukasta iltapäivisin. Kymmenesosa (10 %) vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä. Lähes neljännes (26 %) koki, ettei osannut sanoa asiaan mitään tai asia koskettanut heidän perhettään. Vain pieni osa (5 %) oli jokseenkin eri mieltä, että varhaiskasvatus olisi laadukasta iltapäivisin ja täysin eri mieltä oli vain 1 % vastanneista. Kuvio 8 tuo esille vastaajien vastaukset prosentteina koskien iltapäivähoidon laatua.

Kuvio 7 tuo esille vastaajien vastaukset prosentteina koskien aamu- ja iltapäivähoidon laatua.

Kuvio 7. Vanhempien kokemukset varhaiskasvatuksen laadusta aamu- ja iltapäivisin

Suurin osa julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista (92 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista (89 %) koki, että subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisella ei ollut vaikutusta heidän perheensä arkeen. Lähes kymmenes niin julkisen (8 %) kuin yksityisenkin (11 %) vanhemmista toi esille, että subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisella oli merkitystä perheen arkeen (kuvio 8).

Kuvio 8. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen merkitys perheen arkeen

Tutkimuksen mukaan ne Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksen vanhemmat, niin yksityiset kuin julkisenkin varhaiskasvatuspalvelujen vanhemmat, jotka kokivat subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisella olevan merkitystä heidän perheensä arkeen, erottui selkeästi kolme ryhmää mihin vastaukset jakautuivat. Vastauksien perusteella subjektiivisen oikeuden rajaamisella oli merkitystä perheen hyvinvointiin ja arjen sujumiseen, huoleen lapsen hyvinvoinnista sekä itse työhön, työnvastaanottamiseen.

Vastausten perusteella useat kokivat, että rajaaminen vaikutti perheiden hyvinvointiin ja arjen sujumiseen. Tilanne aiheutti heille epätietoisuutta, stressiä ja yleistä jaksamattomuutta arjessa. Vanhemmat toivat esille sen, että kun he eivät voi vaikuttaa lapsen hoitoaikoihin ja määriin suhteessa perheen arkeen niin tämä toi heille jatkuvaa sumplimista arjen toimivuuden kannalta. Yhtenä suurena asiana tuotiin esille lasten kuljettaminen päivähoitopaikkaan ja sen tuomat vaikeudet jos perheessä ei ollut autoa tai vain yksi auto käytettävissä. Vastaajat toivat esille, että asioilla käynti esimerkiksi virastoissa, lääkärissä, terapiassa oli vaikeutunut, kun lapsen hoitoaikoja ei voi varata niiden mukaan.

”Arkipäivien suunnittelu on monimutkaistunut. Työssäkäyvän vanhemman työpäivät osittain pirstaloituneet.”

”Meille on ilmoitettu päiväkodin toimesta päivät ja kellon ajat jolloin lapsemme voi mennä päiväkotiin. Emme ole voineet vaikuttaa päiviin tai ajankohtiin, sillä meille kerrottiin ettei päiväkodin ilmoittamia aikoja voida vaihtaa. Meille kerrottiin, että näin toimitaan jotta henkilökunnan määrä on näin helpompi näin arvioida. Mielestäni tässä tapauksessa asiakas palvelee organisaation tarpeita, eikä organisaatio asiakkaan tarpeita.”

”Koska en voi saada lapselle kokopäiväistä vaka-paikkaa varmasti, mikäli olen kotona, harkitsen tarkemmin toisen lapsen saamista perheeseemme. Voimavarojen kannalta kokopäiväinen varhaiskasvatus olisi tärkeää. Koen epäreiluksi, että minun pitäisi ko. Tilanteessa alkaa selittää perheen ja omia voimavarojani ja jaksamattomuuttani saadakseni lapsen kokopäiväisesti päiväkotiin, josta hän hyötyy selvästi.”

Kyselyn vastauksissa tuotiin myös esille, että subjektiivisen oikeuden rajaaminen on tuonut huolen heidän lapsensa hyvinvoinnista. Hoitorytmin vaihtelu ja hoidon epäsäännöllisyys sekä perheen rytmin epäsäännöllisyys on ollut lapselle vaikeaa ja osaviikkoisessa hoidossa tulee pitkiäkin välejä hoitopäivien välillä ja hoitoon jääminen on ollut vaikeampaa. Lapsen ryhmytyminen on ollut vaikeampaa.

”Lapsi on iässä jolloin kaipaa paljon vertaisryhmää. Hän on perheen ainut lapsi ja kaipaa päivähoidossa olevia vertaissuhteita enemmän kuin rajattu oikeus antaa. Päiväkotia on yksipuolisesti määrittänyt saamamme hoitoajat ilman keskustelua, olemme joutuneet sovittamaan perheen muuta elämää tämän mukaan ilman mahdollisuutta keskustella tai joustaa (ei ole sanottu, että voimme vielä keskustella). Lapsen elämästä puuttuu meidän perheellemme sopiva rytmi päivähoitoaikojen ollessa päivähoidon määrittämät. Päivähoidon rajaaminen tuntuu ikävältä, kun lapsi selvästi kaipaasi suurempaa osallisuutta päiväkodin ryhmästä ja ikätovereidensa seurasta. Emme koe, että kanssamme on avointa keskustelua lapsen hoidon järjestämisestä.”

”Lapselle hoitorytmin vaihtelu on vaikeaa ja olemme ostaneet lisää hoitopäiviä itse tasataksemme tilannetta hiukan.”

Subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisella oli vastaajien mielestä merkitystä työn tekemiseen, työn vastaanottamiseen ja niin sanonut patkutyön tekemiseen. Osa vanhemmista, jotka olivat työssä, olivat joutuneet sopimaan joustoja työajoissa työnantajan kanssa, koska työssä käyvä vanhempi hoiti lapsen kuljetuksen perheen omalla autolla. Vastaajat toivat myös, esille, että niin sanottuja keikkatöitä ei voinut ottaa vastaan nopealla varoitusajalla tai tarjotut työt yritettiin sovittaa jo ennalta tiedossa olevien hoitopäivien sisälle.

”Keikkatyössä joutuu ennalta sovittuihin hoitopäiviin koittaa sovittaa lyhyelläkin varoitusajalla saatuja työvuoroja.”

”Vuoroviikkoinen hoito vaikeuttaa puolison työnhakua alalla. ”Tarvittaessa” töihin kutsuja on vaikea ottaa vastaan.”

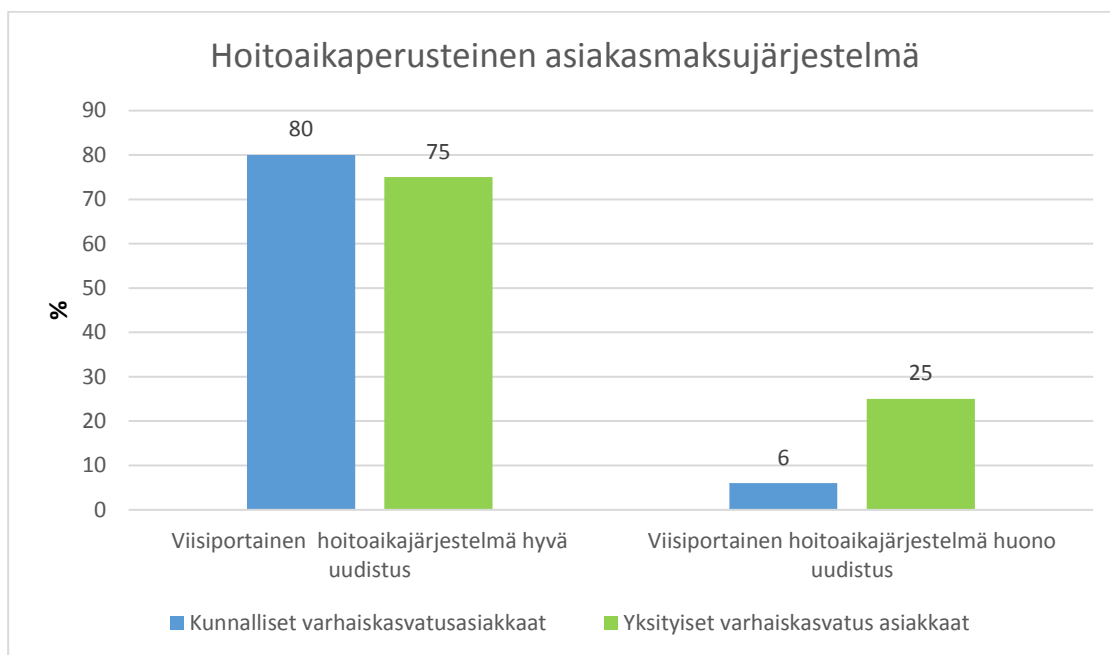
”Vaikeuttanut ottaa vastaan tarjottua työtä, koska hoitotunnit tulleet jo täyteen.”

”Tällä hetkellä ei vaikuta perheen arkeen, sillä olemme molemmat töissä, mutta koska oma työsopimukseni on jälleen määräaikainen, mietityttää tietenkin, mitä tapahtuisi, jos jäisin työttömäksi ennen seuraavaa työsopimusta tai

olisin työnhakijana pitemmän aikaa. Mielestäni 6- ja 4-vuotiaiden lastemme varhaiskasvatuksen määrä ei saa riippua oman alani työtilanteesta ja omasta työllistymisestä. Lisäksi tämä vaikuttaa mietteisiin koskien mahdollisia haaveita/toiveita kolmannesta lapsesta ja arjen järjestymisestä mahdollisella vanhempainvapaalla. Subjektivisen päivähoidon rajausta heikentää perheiden asemaa. Lisäksi haluaisin huomauttaa, että esimerkiksi äitiysvapaan tai työttömyyden aikana voi myös edistää työllistymistään esim. opiskelemalla, mikä on mahdotonta toteuttaa leikki-ikäisen lapsen kanssa kotona ollessa. Yleensäkin perheiden tilanteet eivät aina ole selkeärajaisia, että olisi esim. pelkästään opiskelija tai kokopäivätyössä, vaan työelämän silppuisuus aiheuttaa ennustamattomuutta ja sitä, että samanaikaisesti tehdään monia asioita. Itse olen mm. ollut ilman kokopäivätyötä ja opiskellut, ja samaan aikaan tehnyt osa-aikaista työtä ja sen loputtua lyhyitä sijaisuuksia. Ilman ihanaa päiväkotia (Kortesuon pk) tämä ei olisi onnistunut, ja onneksi tämä tapahtui meidän kohdalla ennen subjektivisen päivähoidon rajaamista, jolloin päivähoitoajat olisivat olleet rajatut ja estäneet lyhyiden sijaisuuksien tekemisen.”

6.3 Hoitoaikaperusteinen asiakasmaksujärjestelmä

Suurin osa julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista (80 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista (75 %) koki, että viisiportainen hoitoaikaperusteinen maksujärjestelmä on hyvä uudistus tai jokseenkin hyvä uudistus. Vastaajien mielestä viisiportaisen hoitoaikajärjestelmä uudistuksen myötä perheen tarve päivähoidon käytölle ja siitä maksettava määrä kohtaavat paremmin. Järjestelmä joustaa hyvin perheitten erilaisia valintoja hoitotarpeiden suhteen ja maksujärjestelmä on reilu (kuviot 9).

Kuvio 9. Hoitoaikaperusteinen asiakasmaksujärjestelmä

Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista viidennes (25 %)vastaajista oli sitä mieltä, että hoitoaikaperusteinen maksujärjestelmä uudistus ei ollut hyvä uudistus ja osa vastaajista kokivat, että vanha systeemi oli parempi. Vastauksien perusteella vastaajat kokivat, että perheiltä vaaditaan liian tarkkaa etukäteissuunnitelmaa ja lapsen hoitoaika tuntien tietäminen ennakkoon on vaikeaa arvioida. Uusi viisiportainen hoitoaikajärjestelmä ei palvele vuorohoidossa olevien lasten vanhempia. Osa vastaajista toi myös esille, että hoitomaksujärjestelmä vähentää päiväkodin tuloja ja on näin varhaiskasvatuksen lapsilta pois. Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista vain alle kymmenes(6 %) oli sitä mieltä, että uudistus ei ollut hyvä ratkaisu. Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista osa(9 %) ei osannut sanoa asiaan tai kysymys ei koskettanut perhettä.

Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista suurin osa (80 %) oli sitä mieltä, että varattujen hoitotuntien noudattaminen oli sujuvaa. Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmat olivat samalla linjalla. Heistä myös suurimman osan(75 %) mielestä hoitotuntien noudattaminen oli sujuvaa. Lähes joka kymmenes julkisen(11 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen (9 %) vanhemmista oli eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä asiasta

ja koki ettei hoitotuntien noudattaminen ollut sujuvaa. Lähes kymmenes (9 %) julkisen varhaiskasvatuksen ja yksityisen (16 %) vastaajista koki, ettei osannut sanoa mielipidettään asiaan tai se ei koskettanut heidän perhettään.

Suurin osa julkisen (77 %) ja yksityisen varhaiskasvatuksen (70 %) vanhemmista oli kokenut, että hoitoaikojen ilmoittaminen toimi Jyväskylän varhaiskasvatuspalveluissa sujuvasti. Julkisen (17 %) ja yksityisen (16 %) vanhemmista lähes viidennes koki, että hoitoaikojen ilmoittaminen ei sujunut toivotulla tavalla. Lähes joka kymmenennes julkisen (6 %) ja yksityisen (14 %) vastaajista ei osannut sanoa tai asia ei koskettanut heidän perhettään.

Hoitotuntien seuranta oli suurimmasta osasta (82 %) julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista sujuvaa. Kymmenes (10 %) koki, että oli eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä seurannan sujuvuudesta. Alle kymmenennes (8 %) ei osannut sanoa tai ei ottanut kantaa asiaan. Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista koki vähän yli puolet (59 %) että hoitoaikojen seuranta sujui toivotulla tavalla. Neljännes (21 %) vastaajista oli jokseenkin eri mieltä tai eri mieltä hoitotuntien seurannan sujuvuudesta. Viidennes (20 %) yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista ei osannut sanoa mitään tai asia ei koskettanut heidän perhettään.

Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista suurin osa (81 %) koki saaneensa tarvittavasti tietoa hoitoaikaperusteisesta maksujärjestelmästä. Vastaajat kokivat, että ovat saaneet sähköisen hoitoaikavarausjärjestelmän (Daisy) kautta riittävästi ohjeistusta ja tietoa joka on ollut selkeää. Osa vastaajista oli selvittänyt ja kysynyt itse aktiivisesti asiaa koskevia tietoja. Lähes viidennes (19 %) julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista koki, ettei ollut saanut riittävästi tietoa hoitoaikaperusteisesta maksujärjestelmästä. Vastaajat toivat esille, että tiedotus on ollut vaikea selkoista ja sekavaa sekä tiedotettavan asian ymmärtäminen on ollut vaikeaa. Vastauksissa tuotiin myös esille, että hoitajilla ei ole tarpeeksi tietoa asiasta ja vastausten saaminen vie liian kauan. Muutoksissa esim. hoitoaikojen ja -määrien muuttuminen sairastapauksissa tai hoitoaikojen ylittyminen ja alittuminen ja niiden vaikutus maksuun oli vastaajille hyvinkin epäselvää.

6.4 Osallisuus

Osallisuudesta kysyttiin avoimella kysymyksellä, joka ei ollut pakollinen. Kysymyksessä pyydettiin kertomaan miten lapsen ja vanhemman osallisuus toteutuu hoitopaikassa. Avoimia vastauksia tuli kunnallisen varhaiskasvatuksen vanhemmilta 915 ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmilta 225.

Osallisuus on käsitteenä selvästi sellainen, joka mielletään monin eri tavoin. Osa kokee osallisuuden ja osallistamisen myös huonona asiana. Oli muutamia kommentteja, joissa koettiin että vanhempien pitää tehdä nykyisin työt päiväkodilla. Kysymys oli aseteltu huonosti. Iso osa vastaajista oli ymmärtänyt kysymyksen niin, että millaista lapsen ja vanhemman osallisuus yhdessä on.

Hajontaa vastauksissa oli paljon, mutta silti keskiöön nousivat varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, päivittäiset tapaamiset ja vanhempainillat. Eroa yksityisen ja julkisen puolen vastauksissa ei ollut. Vastaajista erittäin moni koki tulleen kuulluksi.

Sekä lasten että vanhempien toiveita oli huomioitu. Monissa päiväkodeissa oli pidetty yhteisiä iltoja ja lapsia oli otettu mukaan myös varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun. Lapsille oli järjestetty mm. lapsipalavereja ja otettu mukaan suunnittelemaan toimintaa. Päivittäisiä tapaamisia korostettiin erityisesti, ja moni vastaaja oli ollut tutustumassa päiväkodin arkeen. Vanhempia oli toivotettu mukaan toimintaan.

Selvästi eniten vastauksia sai varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu. Se oli koettu tärkeänä, ja vanhemmat kokivat, että olivat saaneet ääneensä kuuluville keskusteluissa.

Päivittäiset tuonti- ja hakutilanteet koettiin myös merkityksellisenä. Pienet hetket, jolloin vaihdettiin kuulumisia. Vanhemmat kokivat tärkeänä, että saivat tietoa lapsen päivän kulusta. Ja usein näissä hetkissä oli myös vanhempien toiveita osallisuuteen liittyen kysytty.

”Lapsen omia kiinnostuksenkohteita on kuunneltu ja usein päiväohjelmaan sisältyy hänelle mieluisia toimia. Lapselle annetaan mahdollisuus uuden oppimiseen, mutta toisaalta myös aikaa leikille ja omalle mielikuvitukselle on. Vanhempia kuunnellaan aina kun on ollut jotain asiaa, vasu-keskustelussa kuunneltiin vanhemman kommentteja ja mielipiteitä ja aina on ollut sellainen olo, että lapset ja vanhemmat ovat tärkeitä.”

”Vasu-keskustelussa on aikuisella paikka kertoa omista toiveistaan. Myös päivittäiset tuonti- ja hakutilanteet ovat hyviä palautteen antamiseen ja toiveiden esittämiseen. Enempää en välttämättä vanhempana haluakaan osallistua. Lapsen osallisuus tärkeämpää.”

Osa vanhemmista koki, että varhaiskasvatuksen arki oli liian suunniteltua. Viikko-ohjelma jaettiin kotiin, ja sen mukaan toimittiin. Koettiin, että ohjelma tuli ”ylhäältä päin”, eikä lapsilla tai sen enempää vanhemmillakaan näin ollen ollut mahdollisuutta vaikuttaa asiaan.

”Lapsia uskon ja toivon kuunneltavan ja heiltä otettavan toiveita vastaan tekemisten suhteen heidän omien kiinnostustensa mukaan. Meille kotiin toiminnat näyttäytyvät valmiiksi ”ylhäältä” annetuilta enkä koe päässeeni vaikuttamaan siihen mitä sisältöjä varhaiskasvatuksessa toteutetaan. Uskon kuitenkin, että toiveita ja ideoita otettaisiin mieluusti vastaan, mutta ideoiden jakamiseen henkilöstön kanssa ei hektisessä arjessa juurikaan tunnu olevan aikaa”

Kiireinen arki näkyi vastauksissa. Moni vastaaja koki osallisuuden asiana, joka vaatisi paljon sitoutumista ja aikaa. Useista vastauksista kävi ilmi, että aika oman perheen kanssa oli kortilla, eikä etenkin iltaisin päiväkodilla järjestettyihin tilaisuuksiin ollut innostusta tulla. Tilanne koettiin ristiriitaisena, vastaajat kokivat olevansa huonoja vanhempia, kun jättivät tilaisuuksia väliin. Varhaiskasvatuksen arki näyttäytyi monelle kiireisenä, ja koettiin että se hankaloitti osallisuutta.

”Meillä on ruuhkavuodet, työelämä vaatii paljon ja toisen lapsen koulu.. joten osallisuuteen on vähän aikaa. Ei jaksa tulla yhteisiin iltoihin enää väikkyyn, kun tarvitsee omaa aikaa perheen kanssa. Tulee huono vanhempi olo, kun en enää osallistu”

Iso osa vastaajista koki, että lapsia oli varhaiskasvatuspaikassa kuunneltu. Ja toiveita oli kuunneltu. Moni vastaajista toi esiin erilaiset lapsipalaverit ja kokoukset, jossa lapset olivat saaneet esittää toiveitaan ja päättäneet yhdessä asioista.

Vanhemmille osallisuus näyttäytyi hyvin erilaisena. Osa vastaajista arvosti varhaiskasvatuspaikan tapahtumia, ja sitä että vanhemmat oli otettu monin tavoin mukaan suunnitteluun. Osa taas koki, että suunnittelun pitäisi kuulua vain henkilökunnalle, ja

vanhempien osallistaminen koettiin vääränä. Paljon oli myös vastaajia, jotka kertoivat luottavansa korkeasti koulutettuun henkilökuntaan, eivätkä kokeneet tarvetta päästä osalliseksi varhaiskasvatuksen arkeen.

”On lapsipalavereja, lapsia kuullaan arjessa ja heidän toiveitaan otetaan huomioon, lapset saavat ryhmäytyä rauhassa ja siihen panostetaan, me vanhemmat olemme saaneet osallistua erilaisiin tapahtumiin ja meidän mielipiteille annetaan ja kovasti arvoa.”

”Tuntuu että me vanhemmat velvoitetaan osallistumaan ja järjestämään lapselle kaikki ohjelma ja toiminta, joka mielestämme kuuluu eskariin. Mistä eskarin tädit saa palkan kun meidän pitää heille kaikki toiminta keksiä. ? Tuntuu että lapsi vaan päivät säilössä eskarissa ylisuudessa lapsiryhmässä”

”Erilaisten kyselyiden avulla. Omalla kohdalla perheellä ei ole liiemmin ollut aikaa syventyä näihin. Luotamme yhteiskuntamme tukipylväiden valveutuneisuuteen ja pätevään koulutukseen ja heidän tahtoonsa tehdä asiat parhaalla mahdollisella tavalla.”

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin Jyväskylän kaupungin julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalveluita käyttävien vanhempien kokemuksia Jyväskylän kaupungin 1.8.2016 käyttöön ottamista uusista linjauksista. Linjaukset koskivat subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamista, viisiportaista hoitoaika- ja maksujärjestelmää sekä palvelusetelin kattohinnan nostoa. Palvelusetelin kattohinnan nostoa emme käsitelleet kyseisessä tutkimuksessamme. Lisäksi tutkimme miten vanhemmat olivat kokeneet osallisuuden toteutuneen lapsensa varhaiskasvatusyksikössä.

Tutkimukseen vastasi 1835 vanhempaa. Kysely lähetettiin julkisen varhaiskasvatuksen 6600 vanhemmalle ja vastauksia tuli 1487. Yksityisiltä varhaiskasvatuksen vanhemmilta vastauksia palautui 348. Yksityisiltä palveluntuottajilta vastauslinkki oli lähetetty heidän omien järjestelmien kautta ja kyselylinkkien lähettämisen määrää emme tiedä. Tutkimuksen vastausprosenttia oli tämän vuoksi mahdoton laskea. Ottaen huomioon, että Jyväskylän kaupungin julkisen varhaiskasvatuksen vanhempia on jo 6 600, niin vastaajien määrä oli pieni. Tähän voi selityksenä olla se, että suurimassa osassa perheistä kyselyyn oli vastannut vain toinen huoltaja.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olisi tärkeää saada mahdollisimman suuri vastausprosentti. Tutkimuksessamme emme kuitenkaan vastausprosenttia pystyneet osoittamaan aiemmin mainitusta syystä johtuen. Tutkimuksesta saatuun vastausten määrään olimme kuitenkin tyytyväisiä ja mielenkiinto oli suuri mitä vastauksia saamme tutkimuskysymyksiimme. Pidämme tutkimusta luotettavana. Tutkimustulokset antoivat tietoa jota voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kehittämisessä sekä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tutkimuksessamme noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Suunnittelimme, toteutimme ja raportoimme yksityiskohtaisesti ja tieteelliseen tietoon perustuen. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi mielestämme myös se, että toinen tutkijoista oli ulkopaikkakuntalainen ja Jyväskylän varhaiskasvatuspalvelut oli tutkijalle vieraita ja näin varmistettiin puolueeton näkökulman tutkimukseen. Käytimme laajasti eri lähteitä ja digitalisaation tultua yhä suuremmaksi osaksi yhteiskuntamme käytäntöjä käytimme internetistä saatuja lähteitä hyödyksi enemmän. Kaikkia lähteitä tarkastelimme kriittisesti. Lähteemme ovat pääsääntöisesti kaikki julkaistu 2007-luvun jälkeen ja suurin osa lähteistä oli 2013- 2017- luvulta.

Tulosten perusteella julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä Jyväskylän kaupungin linjauksiin koskien subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajausta sekä uutta asiakasmaksujärjestelmää. Osallisuus ja osallistaminen on isossa roolissa uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, joka astuu voimaan elokuussa 2017. Tämän vuoksi osallisuudesta kysyttiin jo nyt tutkimuksessamme. Osallisuus on monelle vielä melko tuntematon asia, ja etenkin vanhempien osallistaminen varhaiskasvatukseen on asia, joka paljon pohdituttaa.

7.1 Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus

Tutkimustulosten perusteella kaikista julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmilla lähes puolella oli kokemusta 1.8.2016 voimaan tulleesta subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisesta ja suurin osa vastaajista oli saanut mielestään riittävästi tietoa asiasta. Suurin osa vastanneista oli tyytyväisiä tilanteeseen eivätkä nähneet oikeuden rajaamisella olleen merkitystä heidän perheidensä arkeen.

Varhaiskasvatuslain (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015) mukaan subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen on ensisijaisesti lapselle kuuluva oikeus. Tällä tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa erityisesti ja ensisijaisesti painottuu pedagogiikka.

Uudessa laissa korostetaan lapsen etua toiminnan järjestämisessä. Kysyttäessä tutkimuksen asiakkailta kuinka he olivat kokeneet hoitopäivien ja hoitoaikojen sopimisen sujuvuuden palveluntarjoajan kanssa sekä kuinka he olivat kokeneet varhaiskasvatuksen laadun aamu- ja iltapäivisin. Tulosten mukaan yli puolet asiakkaista oli kokenut, että hoitopäivistä ja hoitoajoista sopiminen oli ollut sujuvaa ja lähes puolet olivat saaneet valita joko aamu- tai iltapäivähoidon. Varhaiskasvatuksen laadulla aamu- ja iltapäivisin ei ollut merkittäviä eroja.

Tutkimuksen mukaan vanhemmat, jotka kokivat subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisella olleen vaikutusta heidän perheensä arkeen toivat esille selkeästi kolme vastauksista erottuvaa asiaa. Rajaamisella oli ollut merkitystä perheiden hyvinvointiin ja arjen sujumiseen, huoleen lapsen hyvinvoinnista sekä itse työhön ja työn vastaanottamiseen. Uudet linjaukset subjektiivisen oikeuden rajaamisessa oli aiheuttanut asiakkaille epätietoisuutta, stressiä ja yleistä jaksamattomuutta arjessa sekä jatkuvaa sumplimista arjen toimivuuden kannalta. Huoli lapsen hyvinvoinnista tuli esille tilanteissa joissa oli hoitorytmin vaihtelua jotka lisäsivät hoidon ja perheen epäsäännöllisyyttä arjessa. Lisäksi lapsen ryhmäytyminen oli näin muodostunut vaikeammaksi. Karilan (2016,18) mukaan lapsen elinoloilla on keskeinen merkitys hänen elämän laatuun ja tulevaisuuteensa. Varhaiskasvatuksen hyvällä organisoinnilla voidaan parantaa lasten elinolosuhteita sekä lisäksi tasata lasten erilaisia lähtökohtia ja kehityksen edellytyksiä. Näin ei kuitenkaan kokonaan pystytä poistamaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta.

Tiilikan (2005, 59) mukaan lapsen persoona ja valmiudet rakentuu vuorovaikutuksessa vanhempiinsa, perheeseensä sekä päiväkotiin ja päiväkodin henkilöstöön. Lapsi joutuu kestämään vaihtelevia ja muuttuvia ihmissuhteita ja mikäli kasvattaja ei tunne lapsen kontekstia, lapsi voi jäädä ymmärtämättömyyden kehään. Perheen tulee kyetä luomaan lapsen kannalta turvallinen, ennakoitavissa ja hallittavissa oleva tilanne, jossa lapsi kokee itsensä hyväksytyksi. Vanhemmille jää ns. tulkintakeskuksen

rooli lapsen ja päiväkodin välille. Tiilikan mielestä tämä on vanhempainyhteistyön keskeisin kysymys päivähoidossa.

Lapsen hoitorytmin vaihtelu, hoidon ja perheen epäsäännöllisyys ovat asioita jotka tulevat varsinkin vuorohoidossa esille. Peltoperä, Dahlblom, Turja, Rönkä, Collin, Hintikka ja Teppo (2016, 2) tuovat esille vuorohoidon raamit raportissa, että vuorohoidon erityispiirteet tulee huomioida palvelua järjestettäessä. Vanhempien epätyypilliset hoitoajat vaikuttavat lasten hoitoaikoihin ja toiminnan suunnitteluun varhaiskasvatussyksikössä. Vuorohoitoon liittyviä piirteitä ovat aikataulujen eriytyminen, epäsäännöllisyys ja ennakoimattomuus. Pyrittäessä laadukkaaseen palveluun tulee nämä piirteet huomioida toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Toiminta tulee suunnitella niin, että lapsella on mahdollisuus saada osallistua laadukkaaseen ja monipuoliseen pedagogiseen toimintaan ja lapsen yksilölliset hoitoajat on huomioitu. Lisäksi huomiota pitää kiinnittää lapsen arjen ennakoimattomuuteen sekä rytmien epäsäännöllisyyteen. Vuorohoidossa tulee varmistaa pedagoginen laatu ympärivuorokauden sekä myös viikonloppuisin. Vuorohoidon lapsilla on oikeus saada laadukasta hoitoa, kasvatusta ja opetusta silloin, kun hän on hoidossa.

Lapsen arjen ennakoimattomuuden sekä rytmien epäsäännöllisyyden vuoksi vuorohoidossa toteutettavassa pedagogiikassa on keskeistä selkeä struktuurin rakentaminen. Lapselle rytmit ja rutiinit luovat turvaa ja edistävät hyvinvointia. Lapsen epä säännölliset rytmit tulee huomioida rakentamalla ennustettavuutta ja jatkuvuutta toiminnassa. (Peltoperä, Dahlblom, Turja, Rönkä, Collin, Hintikka ja Teppo 2016, 7-10)

Lapset 24/7 (2013-2014) hankkeen tutkimuksen tuloksien mukaan epätyypillisenä työaikana työskentelevät kokivat säännöllistä päivätyötä tekeviä useammin haasteita lastenhoitojärjestelyihin liittyen ja käyttivät useammin apuna ystäviä, sukulaisia ja muita epävirallista tahoja lastenhoitoapuna. Tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat tyytyväisiä yhteistyöhön päiväkotihenkilöstön kanssa ja heihin luotettiin ja lapsen asioista pystyttiin keskustelemaan avoimesti. Epätyypillistä työaikaa tekevät vanhemmat olivat enemmän huolissaan varhaiskasvatuksen laadusta kuin säännöllistä työtä tekevät vanhemmat. Suomessa ja Iso-Britanniassa epätyypillistä työaikaa tekevät vanhemmat kokivat enemmän haasteita lapsen käytöksessä kuin säännöllistä päivä-

työtä tekevät. Valtaosa vanhemmista koki lapsensa voivan hyvin, mutta lapsen käyttäytymiseen liittyviä huolia kuten levottomuutta, kiukkuisuutta ja itkuisuutta toivat esille niin epätyypillistä kuin säännöllistäkin työaikaa tekevät. Kuitenkin osa epätyypillisen työaikaa tekevistä vanhemmista oli tuonut esille huolen lapsen hoitorytmin vaikutuksista lapseen.

Mannerheimin lastensuojeluliitto (27.5.2014) tuo esille, että subjektiivisen päivähoiton rajaaminen tarkastelee varhaiskasvatusta vain työn ja perheen yhteensovittamisen välineenä. Varhaiskasvatus on lapsen oikeus ja laadukkaana se tukee lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksella nähdään olevan suuri merkitys ihmissuhteiden muodostumiselle ja ylläpitämiselle sekä sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Vanhemmat ovat parhaita asiantuntijoita arvioimaan lapsensa varhaiskasvatuksen tarvetta. Varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen lisää eriarvoisuutta lasten keskuudessa jättäen kokopäivähoidosta hyötyviä ja sitä tarvitsevia lapsia sen ulkopuolelle. Varhaiskasvatusoikeus perustuu lapsen yksilöllisistä tarpeista riippumattomiin seikkoihin, eli siihen onko lapsella sisaruksia, joita lapsen vanhempi hoitaa tai muu huoltaja hoitaa perhevapaalla. Oikeus varhaiskasvatukseen on kuitenkin jokaisen lapsen yksilöllinen oikeus ja oikeuden rajaaminen asettaa lapset eriarvoiseen asemaan.

Paananen, Alasuutari, Karila ja Siippainen (2016) tuovat esille kirjoituksessaan, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden keskustelut valtuustosalissa, että subjektiivista päivähoito- ja varhaiskasvatusoikeutta on pidetty osana maailmanlaajuisia hyvinvointipolitiikkaa. Keskeistä on, että kaikilla on oikeus samansuuruisiin ja laatuisiin etuuksiin ja vaikuttamiseen. Palvelujen ytimenä on tarveharkinnan puuttuminen, jonka etu on, että kaikille kuuluvat etuudet eivät leimaa etuuksien käyttäjiä. Lisäksi vaarana on palvelujen tarveharkintaisuus ja vähäisempi käyttö, ja näin palveluun panostamista ja ylläpitämistä ei pidetä tärkeänä. Subjektiivisen oikeuden rajaus tuo tarveharkintaisuuden takaisin varhaiskasvatuspalveluihin sen käyttöön ottaneissa kunnissa koskien niitä perheitä joissa vanhempi ei ole töissä tai opiskele. Paanasen, Alasuutarin, Karilan ja Siippaisen (2016) mukaan, CHILDCARE-hankkeen osatutkimuksessa on tarkasteltu subjektiivisen oikeuden rajaamista koskevia valtuustokeskusteluita. Yleisesti keskustelua luonnehti abstraktius ja keskusteluissa tuotiin esille lasten oikeudet, tasa-arvo kysymykset, erityisesti ajatellen lapsia ja vanhempien antama

hoidon luonnollisuus. Keskusteluissa oli huomattavan vähän puhuttu siitä mitä subjektiivisen oikeuden rajaaminen merkitsisi perheille tai päiväkotien arkeen käytännössä. Puhujat olivat viitanneet tutkimuksiin, mutta tarkemmat viittaukset puuttuivat. Tämä kertoo tilastojen niukkuudesta. Varhaiskasvatuksesta ei ole riittävästi saatavilla tietoa siitä mikä antaisi tietoa perheiden tulotasosta, vanhempien työmarkkina-asemasta ja lasten hoitoratkaisuista. Päivähoito- ja varhaiskasvatuksesta ei ole siis riittävästi ajantasaista tietoa tutkimustarkoitusta ja poliittista päätöksentekoa varten.

Paananen, Alasuutari, Karila ja Siippainen (2016) tuovat esille, että viimeisin kattava selvitys päivähoidon käytöstä on kymmenen vuoden takainen sosiaali- ja terveysministeriön selvitys. Selvityksen mukaan kymmenellä prosentilla kokopäivähoidossa olevista lapsista oli toinen vanhempi kotona. Henkilöstön mukaan kokopäivähoitotarpeen taustalla oli mielenterveysongelmia, työkyvyttömyyttä, sisarusten erityishoidon tarve sekä pätkätyöt. Päivähoidossa olevista lapsista kolmella prosentilla oli vanhempi hoitamassa kotona perheen toista lasta. Selvityksen mukaan vanhemmat eivät valinneet osapäivähoitoa tai kotipalvelua, jos vaarana oli kokopäivähoidon menettäminen tutussa päiväkotiryhmässä. Kokopäivähoito turvasi tuttujen ihmissuhteiden jatkuvuutta ja arjen ennakoitavuutta.

Tutkimustulostemme mukaan subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisella oli ollut merkitystä vanhempien työhön, työn tekemiseen, työn vastaanottamiseen ja niin sanotun pätkätyön tekemiseen. Työssä olevat olivat joutuneet sopimaan joustoja työajoissa työnantajan kanssa ja niin sanottuja keikkatöitä ei voinut ottaa vastaan nopealla varoitusajalla tai tarjotut työt yritettiin sovittaa jo ennalta tiedossa olevien hoitopäivien sisälle. Järjestelmä tuntuu jäykältä ja hitaalta muutoksiin mitä nykyajan työelämä vaatii. Nopean ja yhtäkkisen lisätyön vastaanottaminen vaikeutui asiakkailla.

Ylen uutisissa 9.3.2016 lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila ilmaisi mielipiteensä uusista varhaiskasvatuksen linjauksista. Hänen mielestään subjektiivista päivähoito-oikeutta ei olisi pitänyt leikata tai laskua maksetaan pitkään. Kurttilan mielestä rajauksessa puututaan lapsen oikeuksiin ja siihen oikeuteen viitaten lapsella täytyy olla mahdollisuus saada varhaiskasvatusta. Kurttilan mukaan varhaiskasvatus on erityisen tärkeää niissä perheissä joissa kärsitään työttömyydestä. Lasten saamat

virikkeet voivat jäädä näin vähäisiksi, jos perheen sosiaalinen ja taloudellinen tilanne on heikoissa kantimissa.

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset vaikutukset toteutuvat sen kautta, että lapsen huoltajilla on mahdollisuus osallistua kodin ulkopuoliseen työelämään ja ansiotulojen ansaitsemiseen. Hyvin organisoidut ja saatavilla olevat varhaiskasvatuspalvelut mahdollistavat työelämään osallistumisen niin miehille kuin naisillekin. Hyvät varhaiskasvatuspalvelut mahdollistavat työvoiman saannin, jolla on merkittävä yhteiskunnallinen taloudellinen merkitys. Varhaiskasvatuksella on kasvatus- ja koulutustehtävän ohella merkittävä työvoimapoliittinen sekä perhepoliittinen tehtävä. (Karila 2016, 18.)

7.2 Hoitoaikaperusteinen asiakasmaksujärjestelmä

Tutkimustulosten mukaan suurin osa vanhemmista oli saanut hoitoaikaperusteisesta maksujärjestelmästä tarvittavasti tietoa sen tultua voimaan 1.8.2016. Tiedon saantiin oli vaikuttanut sähköinen hoitoajanvarausjärjestelmä (Daisy) sekä lisäksi muu saatu tieto oli ollut selkeää ja riittävää. Tiedon saantia oli parantanut myös vanhempien oma aktiivisuus asiaa kohtaan. Tutkimustulosten mukaan viisiportainen hoitoaikaperusteinen maksujärjestelmä oli hyvä uudistus ja vanhempien mielestä uudistuksen myötä perheen tarve päivähoidon käytölle ja siitä maksettava määrä kohtasivat paremmin. Järjestelmä joustaa hyvin perheitten erilaisia valintoja hoitotarpeiden suhteen ja maksujärjestelmä on reilu.

Tuloksista käy myös ilmi, että osalle vanhemmille tiedotus oli ollut vaikeaselkoista ja sekavaa sekä tiedotettavan asian ymmärtäminen oli ollut vaikeaa. Osa vanhemmista koki myös, että hoitajilla ei ole tarpeeksi tietoa asiasta ja vastausten saaminen vie liian kauan. Muutoksissa esim. hoitoaikojen ja -määrien muuttuminen sairastapauksissa tai hoitoaikojen ylittyminen ja alittuminen ja niiden vaikutus maksuun oli vastaajille hyvinkin epäselvää. Tutkijana jäämme miettimään kuinka Jyväskylän varhaiskasvatuspalvelut valmistautuivat hoitoaikaperusteiseen maksujärjestelmän tuloon. Tulisiko panostaa enemmän hoitoaikaperusteisen asiakasmaksujärjestelmän tiedot-

tamisen selkeyteen ja asiakkaiden sekä henkilökunnan perehdyttämiseen? Mahdollisesti hoitoaikaperusteisen maksujärjestelmän oltua jo lähes vuoden käytössä tieto on jo tavoittanut ne asiakkaat jotka kokivat sen vaikeaselkoisesti.

Tampereen kaupunki on ottamassa kaikkiin päiväkoteihin hoitoaikaperusteisen maksujärjestelmän käyttöön 1.8.2017. Tavoitteena heillä on lasten hoitoaikojen lyheneminen, asiakaslähtöinen palvelu, oikeudenmukainen maksujärjestelmä, resurssien oikeanlainen kohdentuminen sekä toimintakulttuurin, pedagogiikan ja pienryhmätöinnin kehittäminen. Hoitoaikaperusteisen palvelun käyttöönotto edellyttää kehittämistyötä sekä sähköistä tiedottamista. Palvelua tulee lisätä, ja kehittää sekä huomioida monikulttuuristen perheiden tarpeet. Tampereella järjestetään tiedottamisen ohella info- ja keskustelutilaisuuksia. Lisäksi tietojärjestelmien kehitys ja käyttöönotto suuremmilla asiakasmäärillä tulee vaatimaan testaamista. Henkilöstön osamista vahvistetaan myös koulutuksin. (Kotimaa 18.11.2016)

Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmista kuitenkin viidennes koki, että hoitoaikaperusteinen maksujärjestelmä oli huono uudistus ja kokivat vanhan systeemin paremmaksi. Vastaavasti julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista vain alle kymmenes koki järjestelmän huonoksi. Vanhemmat kokivat järjestelmän vaativan perheiltä liian tarkkaa etukäteissuunnitelmaa ja lapsen hoitoaikatuntien tietäminen ennakoon oli koettu vaikeaksi arvioida. Vanhemmat toivat myös esille, että uusi hoitoaikajärjestelmä ei palvele vuorohoidossa olevien lasten vanhempia ja heidän mielestään vähentää päiväkodin tuloja ja on näin varhaiskasvatuksen lapsilta pois.

Julkisen varhaiskasvatuksen vanhemmista suurin osa oli sitä mieltä, että varattujen hoitoaikojen ilmoittaminen, varattujen hoitotuntien noudattaminen ja seuranta oli sujuvaa. Yksityisen varhaiskasvatuksen vanhemmat olivat samalla linjalla paitsi hoitoaikojen seurannassa, jossa vain vähän yli puolet vastaajista koki, että se oli sujuvaa. Kunnallisen asiakkaista 82 % kuitenkin vastaavasti koki sen hyvinkin sujuvaksi.

Ylikärpän (2015) tutkimuksen mukaan tuntiperusteinen hoitomaksujärjestelmä vaikuttaa pedagogiikkaan. Lasten hoitoajat voivat poiketa huomattavasti entisestä ja osa lapsista voi olla päivähoidossa vain muutaman tunnin päivässä. Työntekijöiden mielestä tuntiperusteinen maksu-uudistus muodostaa varhaiskasvatuksen opetuksen ja kasvatuksen suunnittelulle haasteen. Varhaiskasvatuksen johtajat olivat sitä

mieltä, että uudistus edellyttää pienryhmätoimintaa ja vahvempaa etukäteissuunnittelua. Tärkeää on, että lapset saavat saman sisältöistä hoitoa, kasvatusta ja opetusta hoitoajoista riippumatta. Hoitomaksujärjestelmän uudistuksen nähtiin tutkimuksen mukaan edesauttavan vanhempien ja lasten yhteisen ajan lisääntymistä. Tuntiperusteinen hoitomaksujärjestelmä ei lisää kunnan päivähoitomaksutuottoja vaan pitämällä tähtäimellä saattaa alentaa käyttökustannuksia hoitoaikojen lyhentymisestä johtuen. Maksu-uudistuksen nähtiin tuovan mahdollisuuden kiinnittää huomion oikeisiin tarpeisiin ja tehostaa resurssien kohdentumista.

Ylikärpän (2015) tutkimuksen mukaan lasten määrä ryhmissä lisääntyi tuntiperusteiseen maksujärjestelmään siirtymisen seurauksena. Uuden varhaiskasvatuslain mukaan suhdeluvun ylittämisen suunnittelu ei ole mahdollista muutoin kuin tilapäisesti eikä ryhmäkokoja voida suurentaa lisäämällä ryhmiin 4. kasvatusvastuullista. Tuntiperusteisen laskutuksen käyttöönotto lisää paineita pienryhmäpedagogiikalle. Tutkimuksen mukaan uuden varhaiskasvatuslain tavoitteiden saavuttaminen sekä 20 tunnin käyttäjien sekä kokopäiväisen varhaiskasvatuksen käyttäjien osalta tarkoittaa hyvin joustavaa ja yksilöllistä pedagogiikkaa. Lisätyinä tähän tuntiperusteinen maksujärjestelmä tuo se henkilöstölle melkoisen vaatimuksen toteutettavaksi.

Hoitoaikaperusteisen maksujärjestelmän käyttöön ottaminen vaatii huolellista työntekijöiden perehdyttämistä ja perheiden informointia asiasta. Hoitomaksujen porrastus on valmisteltava hyvin jotta se olisi joustava, palvelisi hyvin perheistä ja houkuttelisi lyhentämään lasten hoitoaikoja.

7.3 Osallisuus

Tutkimuksemme tarkoitus oli saada tietoa ovatko Jyväskylän varhaiskasvatuksen vanhemmat saaneet tuntea osallisuutta päivähoidon kehittämisessä ja perhettään ja lastaan koskevista asioista. Tutkimustulosten mukaan osallisuudesta kysyttäessä vanhempien vastauksista nousi keskiöön varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, päivittäiset tapaamiset ja vanhempainillat. Vanhemmat olivat kokeneet tulleen kuulluksi ja lasten että vanhempien toiveita oli huomioitu. Tutkimuksessa kunnallisen varhaiskasvatuksen vanhempien ja yksityisen varhaiskasvatuksen vanhempien ei ollut eroja kysyttäessä osallisuudesta.

Vastausten mukaan varhaiskasvatuspaikan tapahtumia arvostettiin. Monissa päiväkodeissa oli pidetty yhteisiä iltoja ja lapsia oli otettu mukaan myös varhaiskasvatussuunnitelma keskusteluihin, lapsipalaveriinkin ja suunnittelemaan toimintaa. Vanhempia oli toivotettu mukaan toimintaan ja moni vanhempi oli ollut tutustumassa päiväkodin arkeen. Varhaiskasvatuslakiin pohjautuvan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 30) mukaan varhaiskasvatuksen toiminnan tulee pyrkiä osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistäväksi. Lasten, henkilöstön ja kasvattajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostavassa varhaiskasvatusympäristössä edellytetään osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Tutkimus vastausten mukaan Jyväskylän varhaiskasvatuksessa on edistetty osallisuutta kehittämällä toimintakulttuuria erilaisin tapahtumin ja toiminnoin.

Vanhemmat kokivat varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut tärkeänä ja olivat saaneet ääneensä kuuluville keskusteluissa. Päivittäiset tuonti- ja hakutilanteet koettiin myös merkityksellisenä. Tutkimuksen mukaan osa vanhemmista koki, että varhaiskasvatuksen arki oli liian suunniteltua. Viikko-ohjelma jaettiin kotiin, ja sen mukaan toimittiin. Koettiin, että ohjelma tuli ”ylhäältä päin”, eikä lapsilla tai sen enempää vanhemmillakaan näin ollen ollut mahdollisuutta vaikuttaa asiaan. Toisaalta osa koki, että heidät oli otettu monin tavoin mukaan suunnitteluun vastauksista tuli myös ilmi, että suunnittelun pitäisi kuulua vain henkilökunnalle, ja vanhempien osallistaminen koettiin vääränä. Vanhemmat luottivat korkeasti koulutettuun henkilökuntaan, eivätkä kokeneet tarvetta päästä osalliseksi varhaiskasvatuksen arkeen.

Kiireinen arki näkyi vastauksissa. Moni vanhempi koki osallisuuden asiana, joka vaatisi paljon sitoutumista ja aikaa. Oman perheen kanssa aika oli kortilla, eikä etenkin iltaisin päiväkodilla järjestettyihin tilaisuuksiin ollut innostusta tulla. Tilanne koettiin ristiriitaisena, vastaajat kokivat olevansa huonoja vanhempia, kun jättivät tilaisuuksia väliin. Varhaiskasvatuksen arki näyttäytyi monelle kiireisenä, ja koettiin että se hankaloitti osallisuutta.

Varhaislapsuus on lapselle merkittävä vaihe elämässä jolloin hän elää ja kasvaa osana ja osaksi yhteisöä ja ympäröivää yhteiskuntaa. Lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen on merkittävä osa nykyajan lapsen elämää ja se nähdään tärkeänä lapsen elämänlaadulle sekä lyhyen ja pitkän aikavälin sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. Lapsen osallistuminen mielekkääseen pedagogisesti rakennettuun toimintaan

vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa on vaikutusta lapsen elämänlaatuun. Varhaiskasvatuksen nykyinen varhaiskasvatustalainsäädäntö painottaa vanhempien ja lasten osallisuutta suunnittelussa. Kuntien tehtävänä on luoda käytäntöjä osallisuuden mahdollistamiseksi paikallisesti.

Suomessa lainsäädäntö turvaa kuntalaisille laajat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Kuntalaki määrittää, että kuntalaisilla on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan (Kuntalaki luku 4, 27 pykälä). Varhaiskasvatustalain mukaan vanhemmille tai lapsen muille huoltajille on säännöllisesti järjestettävä mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen liittyvään suunnitteluun ja arviointiin. Arviointien tulosten on oltava julkisia.(Laki lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta 580/2015, 7b.). Uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä huoltajat on otettu osaksi prosessia, ja VASU 2017- sivustolla on ollut mahdollisuus osallistua keskusteluun.

EU- komissio on antanut 20.2.2013 suosituksen investoidaan lapsiin- murretaan huono-osaisuuden kierre. EU-komission mukaan onnistuneimmiksi strategioiksi lasten syrjäytymisen ehkäisemisessä ovat osoittautuneet ne, joiden perustana on kaikkien lasten hyvinvoinnin parantaminen. Huomioon otetaan myös kaikkien heikommassa asemassa olevat lapset. Kaikille lapsille suunnatulla varhaiskasvatuksella on tärkeä tehtävänsä. Tästä syystä kaikilla lapsilla tulee olla oikeus osallistua varhaiskasvatukseen vanhempien työasemasta riippumatta.(EU-komissio 2013, 59/5).

Mahdollinen uhka voi olla se, että vanhempien asuessa alueilla joissa työmarkkina- asema on epävakaa niin myös heidän lastensa varhaiskasvatus voi toteutua epävakaisissa tilanteissa. Näillä alueilla olevien perheiden lapset joutuvat useimmin lapsiryhmiin joiden koostumus vaihtelee kuin niiden perheiden lapset joiden vanhempien työmarkkina- alue on vakaa. Herättää kysymyksiä, kuinka laissa asetetut tavoitteet toteutuvat. Saavatko nämä lapset mahdollisuuden yhdenvertaiseen varhaiskasvatukseen ja pystytäänkö turvaamaan lasta kunnioittava toimintatapa sekä toteutuuko mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lapsen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä.

Lapsen osallistuminen laadukkaaseen institutionaaliseen varhaiskasvatukseen kasvat-
taa yksittäisen lapsen ja koko lapsiväestön inhimillistä pääomaa, jolla on lapsuusaikaa

kauaskantoisempaa vaikutusta. Hankitut taidot voivat toimia erilaisista taustoista tulevien lasten mahdollisuuksia tasaavasti ja siten osaltaan vähentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Lapsena hankitut tiedot ja taidot muodostavat perustan myöhemmälle oppimiselle ja onnistumiselle työelämässä, joka lisää näin myös yhteiskunnan menestystä. (Karila 2016, 18.)

7.4 Tutkimusprosessin pohdintaa

Tutkimuksen tekeminen varhaiskasvatusaiheeseen liittyen oli tietyllä tavalla luonnollinen valinta ja motivaatiomme työtä kohtaan suuri. Omasimme molemmat varhaiskasvatustyötaustaa monelta vuodelta eri työtehtävistä ja kiinnostus asiaa kohtaan oli senkin vuoksi suurta. Tutkimuksen tekeminen juuri tästä ajankohtaisesta aiheesta lisäsi ja vahvisti myös ammatillisuuttamme. Työn mielenkiintoa lisäsi tutkittavan asian tuoreus. Toisaalta vähän tutkittu aihe toi omat haasteensa, kun ei ollut aikaisempia tutkimuksia aiheesta eikä vertailukohdetta.

Kekkosen (2009,162) mukaan kartoitettavia sosiaalipalvelujen tutkimuksia ja vanhempien mielipiteitä päivähoidosta tutkimuksia on tehty suhteellisen vähän. Suomessa asiakasperheiden mielipiteitä varhaiskasvatuksen sisällöstä ja laadusta on kartoitettu yleensä kuntien asiakastytyväisyyskyselyillä. Tänä keväänä 2017 Oulun Yliopiston VakaVai-hankkeen (2017) kyselyt ovat lähteneet vastattaviksi varhaiskasvatuksen työntekijöille ja lasten vanhemmille. VakaVai kyselyssä pyydetään arvioimaan lainsäädännön muutoksien vaikutuksia lasten, perheiden ja työntekijöiden arkeen. Mielenkiintoista on seurata tämän tutkimuksen tuloksia ja verrata niitä meidän tutkimuksen tuloksiin. Keskustelua mediassa on ollut hyvin paljon asian tiimoilta, ja mielipiteitä löytyy monia.

Tutkimuksen tekeminen yhdessä osoittautui niin vahvuudeksi kuin myös haasteeksi. Vahvuutena oli erilaiset katsontakannat ja osaamisalueet. Työmme haasteena oli selkeän työnjaon puute, eri paikkakunnilla asuminen sekä henkilökohtaisen elämän muutokset. Yhdessä tekemistä vaikeutti ajan käyttö, sillä jouduimme huomioimaan kahden henkilön aikataulut ja sovittamaan ne yhteen.

Aikataulumme ei pitänyt täysin alkuperäisen suunnitelman mukaan. Tutkimuksen teon alussa toimeksiantajaltamme tuli aikaistettu kyselyjen lähettämisaika.

Aikataulun muuttuminen vaikutti kyselylomakkeen muodostamiseen ja huomasimme tutkimustuloksia analysoidessa siinä selkeitä kehittämiskohteita. Avoimien kysymyksien vastaukset näin suurelta joukolta tuotti kovasti töitä. Tutkimustuloksien analysoinnissa tietotekniset taidot olivat koetuksella ja selkeitä puutteita huomasimme.

Tutkimuksen tekeminen oli valtava prosessi joka tuotti ahdistusta, mutta myös iloa valtavasta määrästä uutta ajankohtaista tietoa. Tutkimuksen kautta tullutta tietoa voimme hyödyntää työssämme varhaiskasvatusalalla. Opinnäytetyön tekeminen oli juuri niin antava kuin se voi parhaimmillaan olla ja lisäsi ammatillisuuttamme.

Tutkijoina yllättävintä oli tutkimuksen lopputulos. Median ja yleisen keskustelun ja oman tuntuman johdosta ajatus oli, että vanhemmat olisivat tuoneet enemmänkin kritiikkiä subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajouksista. Tulokset olivat hyvinkin positiivisia ja linjaukset oli otettu hyvin vastaan. Ei pidä kuitenkaan unohtaa niitä lähes kahtakymmentä prosenttia vastanneista joiden elämään subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajausta oli koskettanut. Heidän elämään ja hyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota sekä hoitoaika perusteisen asiakasmaksujärjestelmän tiedottamisen selkeyteen, vanhempien ja henkilökunnan perehdyttämiseen sekä kehittämällä entistä paremmin varhaiskasvatuksen toimintaa ja toimintaympäristöä vanhempien ja lasten osallisuuden parantamiseksi.

Lähteet

Anttila, P. 2008. Onko opinnäytetyöstä kehittämistyöksi? Mistä löytyvät opinnäytetyön metodologiset ratkaisut? Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyö ja ohjaus – seminaari. Seminaariesitys 2008. Viitattu 12.1.2017. <https://www.chydenius.fi/pdf/anttilan-kalvot>.

Effica tietojärjestelmä. 2017

EU-komissio. 2013. ”Investoidaan lapsiin - murretaan huono-osaisuuden kierre”. 2013/112/EU. Euroopan Unionin virallinen lehti. Viitattu 27.1.2017. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:059:0005:0016:FI:PDF>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15. -16. p. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Itäsuomen yliopisto. 2016. Lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa pitäisi lisätä. Viitattu 12.1.2017. <http://www.uef.fi/-/22-5-lasten-osallisuutta-varhaiskasvatuksessa-pitaisi-lisata>

Jyväskylän kaupunki. 2015. Päätöksenteko ja hallinto. Osallisuusohjelma. Viitattu 23.1.2017. <http://www.jyvaskyla.fi/osallistu/tyokalut/osallisuusohjelma>

Jyväskylän kaupunki. 2016. Sivistyslautakunta 2/2016. Varhaiskasvatuspalvelujen linjaukset subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen. palvelusetelien katohinnasta ja asiakasmaksuista 1.8.2016 lukien. Viitattu 26.1.2017. http://julkinen.jkl.fi:8082/ktwebbin/dbisa.dll/ktwebscr/pk_asil_tweb.htm?+bid=1633

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2014. Sivistyspalvelut. Päivähoito ja esiopetus. Arjenlähtöistä osallisuutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Viitattu 23.1.2017. http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/71283_teksti_ja_kannet_vasu_20140922.pdf

Jyväskylän kaupunki. 2016. Sivistyksen toimiala. Varhaiskasvatuspalvelujen asiakasraati. Muistio 16.2.2016. Viitattu 12.1.2017 http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/81070_asiakasraati_muistio_20160216.pdf

Jyväskylän kaupunki. 2016. Päivähoito ja esiopetus. Yksityiseen päivähoitoon hakeminen. Viitattu 28.1.2017. <http://www.jyvaskyla.fi/paivahoito/yksityiset>

Jyväskylän kaupunki.19.4.2016.Varhaiskasvatuksen palvelusetelin perusteet 1.8.2016 alkaen. Varhaiskasvatuspalvelut.Viitattu 27.1.2017. http://www.jyvaskyla.fi/instance/data/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/85525_Palveluseteli_perusteet_20160801.pdf

Kananen, J . 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvaitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen tilannekatsaus. Raportit ja selvitykset 2016:6. Viitattu 26.1.2017. http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Kekkonen, M. 2009. Julkaisussa lapsiperheiden hyvinvointi 2009 . Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos . Helsinki 2009. Viitattu 22.1.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1#page=163>

Kronqvist, E-L & Jokimies, L. 2008. Vanhemmat varhaiskasvatuksen laadun arvioijina. Tuloksia vaikuta vanhempi- selvityksestä. Stakes, Raportteja 22/2008. Viitattu 22.1.2017.<http://www.stakes.fi/verkkajulkaisut/raportit/R22-2008-VERKKO.pdf>

Kukko- Särkelä ,Mona & Rouvinen-Wilenius ,Päivi. 2014. Mitä on osallisuus? Osallisuuden jäljillä. toim. Jämsen, Arja & Pyykkönen, Anne. Viitattu 6.2.2016. <http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>

Kukko- Särkelä, Mona. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistaminen. Mistä puhumme kun puhumme osallisuudesta? Osallisuuden jäljillä. toim. Jämsen, Arja & Pyykkönen, Anne. Viitattu 6.2.2016. <http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>

Kurttila,T. 2015. Ylen verkkouutiset, 9.3.2016. Viitattu 28.4.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-8731655>

Laing, Sarah. 2014. Verkkajulkaisu. Enabling Young Children's Participation in Decision Making. Viitattu 13.2.2017 <http://ssscnews.uk.com/wp-content/uploads/Professional-Project-S.-J.-Laing-BACP.pdf>

L 10.4.2015/ 410. Kuntalaki. Valtion säädöstietopankki. Säädökset alkuperäisinä. Viitattu 26.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

L224.7.2009/569. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä.valtion säädöstietopankki. ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 28.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090569>

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 13.1.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 26.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Mahkonen, S. 2016. Varhaiskasvatuslaki. 2.up. Keuruu. Otava

Mannerheimin lastensuojeliitto ry. 2014. Varhaiskasvatus on lapsen oikeus- MLL:n lausunto varhaiskasvatuslaista. Viitattu 26.1.2017.
<http://www.mll.fi/?x34302=20885368>

Mannerheimin lastensuojeliitto. 2014. Subjektiiivinen päivähoido-oikus säilytettävä.mannerheimin lastensuojeluliiton lausunto 27.5.2014 Opetus- ja kulttuuriministeriölle. Viitattu 27.4.2017. <http://www.mll.fi/?x34302=20885539>

MTV-uutiset kotimaa. 2016. Uusi varhaiskasvatuslaki voimaan huomenna- Mikä muuttuu päivähoitossa. Viitattu 1.2.2016.
<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/uusi-varhaiskasvatuslaki-voimaan-huomenna-mika-muuttuu-paivahoidossa/6009840>

Nivala, E & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Viitattu 12.1.2017.
<http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyy%C3%A4nen2013.pdf>

Opetushallituksen lehdistötiedote. 18.10.2016. Viitattu 19.1.2017
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetusuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/103/0/uudet_varhaiskasvatusuunnitelman_perusteet_paatetty

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015. Tiedote. Viitattu 1.2.2016.
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>

Paananen, M. Alasuutari, M. Karila, K ja Siippainen, A. 2016. Subjektiiivisen varhaiskasvatuksen keskustelut valtuustosalissa. CHILDCARE- tutkimushanke. Tasa-arvon kysymykset lasten päivähoiton, esiopetuksen ja hodon tukien järjestelmässä. Tampereen Yliopisto. Viitattu 6.5.2017.
<http://blogs.uta.fi/childcare/2016/08/11/subjektiiivisen-varhaiskasvatusoikeuden-keskustelut-kaupunginvaltuustoissa/>

Peltoperä, K. , Dahlblom, T. , Turja, L. , Rönkä, A. , Collin, K. , Hintikka, T. ja Teppo, U. 2016. Vuorohoidon raamit. OHOI-osaamista vuorohoitoon. Viitattu 8.5.2017.
https://peda.net/hankkeet/oov/vrkl/vrk/vuorohoidon-raamit:file/download/1e5351851770e5e/LOPULLN_Vuorohoidon_raamit13.12.2016.pdf

Perheet 24/7. 2013-2014. Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24h taloudessa. Viitattu 8.5.2017. <https://www.jamk.fi/fi/Tutkimus-ja-kehitys/projektit/Perheet-24/Etusivu/>

Riitakorpi, J. , Alila, K. & Kahiluoto, T. 2007. Varhaiskasvatuksen yksityiset palvelut. Valtakunnallinen selvitys. petus- ja kulttuuriministeriön julkaisu. 2017:3 Viitattu 3.5.2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79206>

Ruutiainen, V. 2016. Markkinoistuva varhaiskasvatus. CHILDCARE- tutkimushanke. Tasa-arvon kysymykset lasten päivähoidon, esiopetuksen ja hoidon tukien järjestelmässä. Tampereen Yliopisto. Viitattu 6.5.2017. <http://blogs.uta.fi/childcare/2016/11/>

Stockholm stan. Förskolan. 2017
<http://www.stockholm.se/ForskolaSkola/forskola/>

Tampere aikoo laajentaa hoitoaikaperusteisen palvelun kaikkiin päiväkoteihinsa 1.8.2017. N.d. Artikkelin Aamulehden sivuilta. Pirkanmaa 18.12.2016. Viitattu 27.4.2018. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/tampere-aikoo-laajentaa-hoitoaikaperusteisen-palvelun-kaikkiin-paivakoteihinsa-182017-24076058/>

Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, Oulun yliopisto. Viitattu 6.1.2017. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514276280.pdf>

Tuononen, M. 2015. Suomessa varhaiskasvatukseen osallistuminen vähäisempää kuin OECD- maissa keskimäärin. Tieto ja trendit. Talous- ja hyvinvointikatsaus 5/2015. Viitattu 5.1.2017. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/magazine/35/>

Turja, L. 2011. Lapset osallisina- Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. VARHAISKASVATUS TÄNÄÄN. Suomen varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. Toukokuu 2011(s.1-15) Viitattu 12.1.2017 . <http://www.peda.net/img/lehti/facei/Turja-toukokuu2011.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 16.1.2017 <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Unicef. YK:n yleisopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 16.1.2017. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Vakavai- hanke. 2017. Selvitys varhaiskasvatuslain kokonaisvaikutuksista (2016-2017). Viitattu 28.4.2017. <https://vakavai.wordpress.com/2017/03/22/vakavai-tutkimushankkeen-kyselyt-auki-tyontekijoille-ja-vanhemmille/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Helsinki: Kopio Niini Oy.

Yle verkkouutiset. 09.12.2015. Viitattu 02.1 .2017.

http://yle.fi/uutiset/lapsiasiavaltuutettu_paikkakunta_maarittelee_lapsen_oikeudet_suomessa/8513492

Ylikärppä, A. 2015. Päivähoitomaksu-uudistus. Mitä tuntiperusteinen päivähoitomaksu uudistaa. Opinnäytetyö, AMK. Kemin ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi. Viitattu 6.5.2017.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93120/Ylikarppa_Anneli.pdf?sequence=1

Julkaisematomat lähteet

Nurmesniemi, A. 2017. Mikä muuttui vai muuttuiko mikään? Varhaiskasvatuksen muutokset Jyväskylässä henkilökunnan kokemana. Opinnäytetyö, ylempi AMK. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, Sosionomi

Ruokolainen, S. 2017. Yksityisen varhaiskasvatuksen uudet linjaukset Jyväskylässä. Opinnäytetyö, ylempi AMK. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, Sosionomi.

Liitteet

Liite 1. Jyväskylän päiväkodin asiakastyytyväisyyskysely

Asiakastyytyväisyyskysely, kunnalliset varhaiskasvatuspalvelut

Tervetuloa vastaamaan Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen asiakastyytyväisyyskyselyyn.

Varhaiskasvatuspalvelujen syksy on alkanut erilaisten muutosten keskellä. Kyselyn tarkoituksena on arvioida muutosten vaikutusta arjessa. Kyselyssä kerätään vanhempien kokemuksia ja palautetta subjektiivisen varhaiskasvatuksen rajaamisesta, hoitoaikaperusteisesta maksujärjestelmästä ja varhaiskasvatuspalvelujen saavutettavuudesta. Vanhemmat voivat myös antaa palautetta lapsen varhaiskasvatuspaikkaan.

Jos perheessänne on useita lapsia palvelujen piirissä, toivomme teidän vastaavan kyselyyn jokaisen lapsen kohdalta erikseen. Molemmat vanhemmat voivat vastata kyselyyn omalta osaltaan.

Käsitlemme vanhemmilta saatua palautetta työyhteisöissä ja kerromme teille, miten kehitämme varhaiskasvatuspalveluja palautteenne pohjalta. Kysely on osa ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä, josta tehdään raportti Jyväskylän varhaiskasvatuspalveluiden käyttöön. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä vastaajia voi tunnistaa.

1. TAUSTATIEDOT *

- ☐ Työssä
- ☐ Opiskelija
- ☐ Työtön työnhakija
- ☐ Muu, mikä

2. Ikäsi *

- ☐ alle 25
- ☐ 26 -35
- ☐ 36 -45
- ☐ yli 45

3. Lapsesi ikä *

- ☐ 0 -1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7

5. Tämä kysymys on vain elokuussa 2016 ja sen jälkeen hoidon aloittaneiden lasten vanhemmille. Valitse lapsesi hoitopaikan järjestymistä parhaiten kuvaava vaihtoehto. Voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Lapseni sai toiveemme mukaisen hoitopaikan
- ☐ Lapseni ei päässyt toivomaamme hoitopaikkaan
- ☐ Keskustelujen jälkeen löytyi hyvä ratkaisu
- ☐ Lapseni on aloittanut ennen elokuuta 2016

Subjektiiivinen oikeus varhaiskasvatukseen

1.8.2016 voimaan astuneen varhaiskasvatuksen lakimuutoksen mukaan lapsi on oikeutettu varhaiskasvatukseen kokopäiväisesti, jos lapsen vanhemmat työskentelevät kokoaikaisesti, opiskelevat, toimivat yrittäjinä tai ovat omassa työssä päätoimisesti. Tämä oikeus säilyy myös vanhemman työn tai opiskelun päättyttyä kahden kuukauden ajan. Muussa tapauksessa lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen 4 tuntia päivässä tai 84 tuntia kuukaudessa.

Jyväskylän sivistyslautakunta on linjannut, että Jyväskylässä lapsen tarve varhaiskasvatukseen arvioidaan yksilöllisesti ja lapset, joilla ei ole uuden lain myötä oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, saavat varhaiskasvatusta vähintään 4-6 tuntia päivässä tai 84-126 tuntia kuukaudessa. Lain mukaan perheillä on mahdollisuus valita hoitotunnit joko osa-aikaisesti tai osaviikkoisesti. Varhaiskasvatuspalvelut määrittelevät kuitenkin aina, miten lapsen tarvitsemat hoitotunnit sijoittuvat viikonpäivien sisään.

6. Oletko saanut riittävästi tietoa subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta? *

☐ Kyllä

☐ En

7. Valitse parhaiten kuvaava vaihtoehto. Kysymys on tarkoitettu perheille, joilla on on kokemusta subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta. Voit siirtyä kohtaan 8, jos kysymykset eivät kosketa perhettänne.

Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa / Ei koske perhettämme
---------------------	-------------------------	-----------------------	-------------------	--------------------------------------

Olen voinut valita lapseni hoitopäivät

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Olen voinut valita joko aamutai iltapäivähoiton

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Olen saanut lapselleni toivomani hoitoajan

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hoitoajoista ja

hoitopäivistä so-
piminen on ollut
sujuvaa

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Varhaiskasvatus

on laadukasta
aamupäivisin

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Varhaiskasvatus

on laadukasta il-
tapäivisin

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

8. Onko subjektiivisen varhaiskasvatuksen oikeuden rajaamisella ollut vaikutuksia perheenne arkeen? *

Kyllä, miten?

☐ _____

☐ Ei

Jyväskylän varhaiskasvatuspalveluissa otettiin 1.8.2016 käyttöön viisiportainen hoitoaika- ja maksujärjestelmä. Maksu määritellään ja peritään sovitun tuntivälyksen perusteella. Hoidon alkaessa tunnit määritellään perheen kanssa. Mikäli hoitotuntien määrä ei ole tiedossa, tunnit arvioidaan. Järjestelmän ansiosta vanhemmat voivat suunnitella hoitoaikoja entistä yksilöllisemmin todellisen hoidontarpeen mukaan.

9. Oletko saanut riittävästi tietoa hoitoaikaperusteisesta asiakasmaksujärjestelmästä? *

Kyllä

☐ _____

Ei

☐ _____

10. Valitse parhaiten kuvaava vaihtoehto *

	Täysin samaa mieltä	Jokseen- kin samaa mieltä	Jokseen- kin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sa- noa / Ei koske per- hettäni
Hoitoaikaperus- teinen maksujär- jestelmä on hyvä uudistus	☐	☐	☐	☐	☐
Varattujen hoito- tuntien noudatta- minen on sujuvaa	☐	☐	☐	☐	☐

Hoitoaikojen ilmoittaminen on sujuvaa

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hoitotuntien seuranta on sujuvaa

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Uudessa varhaiskasvatuslaissa säädetään osallisuudesta seuraavaa: Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimintayksikössä järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin (varhaiskasvatuslaki 7 b §)

11. Kerro millä tavoin lapsen ja vanhemman osallisuus toteutuu varhaiskasvatuspaikassanne.

12. Mitä muuta haluaisit sanoa lapsesi varhaiskasvatuspalvelusta?
